

Kassarimaa

Lepa Anna ja Panso Volli padaajamise pukk Kassari muuseumimaja õuel.

Avatud	21.septembril 2014
Idee:	Kassari Haridusselts
Disain:	Marti Kivimägi
Teostus:	Ants Kirsi
Toetajad:	Kohaliku Omaalgatuse programm, Käina Vallavalitsus, Hiiumaa Muuseum

Aasta 2014

Jaauar

- 1 Uusaastapidu Orjaku külamajas liukala Bändiga, osalejaid üle 100
- 4 Ilmus „Kassarimaa“ nr.34
- 10 Kultuurihooaja avaõhtu Kärldas
- 11 Tõnu Otsasoni 80.sünnipäeval käisid õnnitlemas Ester Tammis, Tiiu Kopli, Merike Niimann, Kalju Hül
- 14 Arutelu õhtu Kassari muuseumi vajalikkusest. Korraldaja Hiiumaa Muuseum. Osavõtjaid 21.
- 21 T.Vares artikkel Kassarist „Laguunimaastiku lummuses“ Hiiu Lehes
- 22-24 Saksamaal Euroopa suurimal toidumessil Grüne Woche viibis ka Hiiumaa delegatsioon ja maamajanduse infokeskuse kalandusvõrgustiku büroo juhataja Jaak-Velori Sadul Kassarist
- 25.01-09.02 Liikumisaasta 2014 tähistamine Orjaku sadamas – uiskude laenutamine, uisutamine sadama jääl ja külamajas sai nina soojendada kohvi-tee-küpsiste juures
- 28 Maakonna emakeeleolümpiaadil teemal „Sõnavara õpilase pilguga“ saavutas 9-ndate klasside arvestuses II koha Elina Jõpiselg ja 11-ndate klasside arvestuses Ott Koor III koha.
- 31 Maakonna matemaatikaolümpiaadil saavutas 9-ndate klaaside arvestuse Elina Jõpiselg III koha
- 8 SALVA kodukindlustuse teabepäev Orjaku külamajas, läbi astus 10 inimest
- 9 Orjaku külamajas Mereküla Kalurite Klubi õppepäev „Jääluse kalapüügi õpituba“, koolitaja MTÜ Pöörupoi. Osalejaid 19
- 13 Taasasutatud Kassari raamatukogu sai 16 aastat vanaks
- 14-16 Turismimessil TOUREST Tallinnas esindasid Hiiumaad ja Kassarit Margit Kääramees, Kassari puhkekeskusest perekond Kopli ja Tanel Lips
- 22 „Leivaküpsetamise õpituba“ Orjaku külamajas, koolitaja Tiiu Koppel, osalejaid 10
- 26 Taasasutatud Kassari haridusselts sai 19 aastaseks

Märts

- 1 Sukapaela tegemine Liisi Kääramehe juhendamisel Kassari muuseumimajas
- 6 Maakonna isamaalise fitnessi võitis 11.klassi õpilane Margus Pirk
- 9 Orjaku külamajas Mereküla Kalurite Klubi õppepäev „Kalatoitude valmistamise õpituba Vol.3 – koolivaheaja toidud“, läbiviija Hiiu Gourmet, osalesid lapsed koos emadega
- 11 Maakonna geograafiaolümpiaadil võitis 9-ndate klasside arvestuses esikoha Elina Jõpiselg. Bioloogiaolümpiaadil saavutas 6-ndate klasside arvestuses II koha Luisa Jõpiselg ja 9-ndate klasside arvestuses II koha Elina Jõpiselg
- 19 Hiiumaa kirikute tutvustus Kuressaare „Pereraadios“. Saate tegi Antti Toplaan, jutustasid preester Hüllo-Kristjan Simson, Helle Nittim Pühalepa kirikust, Tiina Veem Käina kirikust ja Reet Kääramees Kassari kabelist

Veebruar

- 1 Mereküla Kalurite Klubi kalatoitude valmistamise õpituba vol.2 Orjaku sadamas – „Külmal ajal väljas kokkamine“. Koolitajad Tartust, Maitseelamuse Kojast. Päeva lõpetuseks Mait Trinki kontsert. Osalejaid 30.
- 6 Eestimaa Leader tegevusgruppide seminaril viibijad külastasid õppereisi raames Kassarimaa liiderprojektide toel arendatud ettevõtteid ja paiku. Päev lõppes Orjaku sadamas öise retkega üle merejää, uisutamise ja merelaulude kontserdiga. Külalisi oli üle 30-ne.

Aprill

- 4 ETV saates „Perepidu“ osalenud kõrg-põim-pere IIUKALA (koosseisus Tiivi Lipp, Janno, Elmi, Indrek Kääramees ja Raivo

- Avango) võitis pereansamblit „Imre ja Taarapiigad“
- 6 Salongiõhtu Ingel Unduskiga Lepikul
- 10 Orjaku külamajas toimus MTÜ Lääne-Eesti Turismi ja Tartu Ülikooli Pärnu kolledži poolt korraldatud ja läbiviidud pereturismitoodete arendusseminar. Seminar oli mõeldud Hiiumaal pereturismitooteid pakkuvatele ettevõtetele ja atraktsioonide pakkujatele ja oli jätkuseminariks 2012. ja 2013. aastal regioonis juba toimunud pereturismiseminaridele. Osalejaid 15 üle Hiiumaa
- 15 Jüröö jookss Kassaris. Korraldasid Vetsi Tall ja Hiiu Hüljes. Osales 31 võistlejat. Toetas Käina vald.
- 17 Loodusõhtu Arne Aderiga Orjaku külamajas, korraldas Keskkonnaamet. Osalejaid 24
- 20 Ülestõusmispühade öine missa-Vigiilia Kassari kabelis
- 25-26 Ühendus Kodukant Hiiumaa juhataja Ester Tammis osales Tartu Maamessil, kus tegi kaasettekande külamajade majandamisest. Põhiettekande tegi Eesti Liikumise Kodukant tegevjuht Anneli Kana
- Mai**
- 1 **Avaüritus Kassari kultuurineljapäevad ehk KKNP** – 1. maist kuni 11. septembrini igal neljapäeval palju erinevaid sündmusi Kassari saarel (kava www.kassarimaa.ee/sundmused) Eesti Maaturismi Avatud Uste Päev Orjaku külamajas, Kassari rahvamajas ja paljudes Kassari turismiettevõtetes
- 01.05-11.09 **KKNP** hommikumatkad „Käid rohkem, näed rohkem!“ Taavet Tikuga, kokku osales 60 loodusretke huvilist.
- 3 Teeme ära talgud Kassari kabeliaias. Kabeliaeda maetud Kassari mõisnikke tutvustas Helgi Põllo. Korraldas Kassari Haridusselts. Kevadtalgud Orjakus - alustati Orjaku ajaloolise rannakarjamaa taastamisega ning vaadete avamisega Jausa lahele. Lisaks tehti Orjaku külaseltsi korraldamisel erinevaid töid Orjaku sadamas ja külas. Sel päeval oli Kassari saarel talgutööga hõivatud ca 60 külaelanikku ja toetajat.
- 3-4 Reklaami kujundamise individuaalkoolitus Kassari rahvamajas (5 seltsi liiget)
- 7 Orjaku külamajas toimus uue Hiiumaa turismikataloogi esitlus, mis seekord on mereteemaline. Osales 38 turismisõpra.
- 9.05 – 5.06 Kapten Tiit Jõgi laevamudelite näitus Orjaku külamajas, mida külastas üle 400 inimese, kellele lisanduvad veel Tuulekala festivalil ajal näitusega tutvunud inimesed.
- 9 ETV saates „Perepidu“ võitis kärg-põim-pere IIUKALA (koosseisus Tiivi Lipp, Janno, Elmi, Indrek Kääramees ja Raivo Avango) poolfinaalis perebänd Männistet ja sai finaali.
- 15 **KKNP** reisimuljete õhtu Orjaku külamajas – Marko Matvere „Nordea imeline ilmareis ümber maailma“, osalejaid 60 in
- 17 Muuseumiöö „Öös on tähti“ avati näitus Kassari ja Hiiumaa postside ajaloost. Valmis Kassari saarekujuline tempel. Näituse saamisloost kõnelesid Kauri Kiivramees ja Merike Niimann. Laulis ansambel „Õilajad“. Kodust ja kodustele saadetud kirju lugesid Ülle Lorits ja Merike Niimann
- 20 Emmaste laat, kauplemas oli Ülle Lorits
- 20 Ilmus „Kassarimaa“ nr. 35
- 22 **KKNP** reisimuljete õhtu Orjaku külamajas- Ameerika rahvuspargid Yellowstone ja Olympic, pilte näitas ja jutustas Maie Vikerpuur. Osalejaid 12 in
- 23 Suvehooaega alustas Orjaku Pubi ETV saate „Perepidu“ superfinaalis osalenud kärg-põim-pere IIUKALA (koosseisus Tiivi Lipp, Janno, Elmi, Indrek Kääramees ja Raivo Avango) sai austava II koha omanikuks – suured tänud kõigile fännidele!
- 25 Käina laat. Kauplemas olid Merike Niimann, Jüri Rebane, Vetsi Tall
- 29 **KKNP** näitemäng - August Gailiti „Hullu Antsu abiga“ esietendus Kassari rahvamaja õuel. Osatäitjad: Evi Sadul (Anna), Triinu Schneider (Ellu), Ulvi Uusoja (Mannu), Tiivi Lipp (proua Itski), Andres Kääramees (ravitseja Käsper), Tiit Kopli (härra von Glücksberg), Toivo Platov (Laur), Sander Kopli (hull Ants). Lavastaja: Raivo Rüütel
- 29.05-21.08 **KKNP** programm „Leiva lugu ja leiva tegu“ Trahteris Vetsi Tall, Ester Tammis

- 31 V Tuulekala festival Orjaku sadamas – trollinguvõistlus, kala-kola-laad, kultuuriprogramm, õpitoad, loengud, näitused ja muud tegemised. Festivali peakorraldaja MTÜ Mereküla Kalurite Klubi, projektijuht Margit Kääramees

Juuni

- 5.06-23.08 **KKNP** näitus „Siselend“ - kunstnik Toomas Altnurme arvutigraafika Kassari rahvamajas. Tema loodud on ka vanarauast kokkukeevitatud skulptuurid rahvamaja õuel, mille nimeks „Caravan“ ja kaasautoriks prantslane Pascal Pignon. Mõlemad kunstnikud on hariduselt skulptorid. Oli vastakaid arvamusi nende loomingu suhtes, kuid üks on kindel, et väljapanekute olemasolu elavdas oluliselt rahvamaja kunstilist olemust. Erinevate kunstinäituste külastajatenä registreeris end külalisteraamatus ja jagas muljeid suve jooksul 146 inimest
- 5 **KKNP** üritus „Hobuse aasta koos hobustega“ – hobuste hingeelu tutvustavad tuurid Ristete hobusekasvatustalus (5 in) Hiiu merealade maakonnaplaneeringu lõpuseminar Kassari Puhkekeskuses.
- 7 Tootearenduse koolitus tekstiilikunstnik Mare Kelpman'i juhendamisel Kassari rahvamajas. 16 osalejat üle Hiiumaa Ristimise- ja leeripüha Kassari kabelis
- 10.06-23.08 **KKNP** näitus-müük „Noor Eesti kunst“ Kassari rahvamajas. Näitusel osalesid Martin Luiga, Mirjam Siim, Lilian Hiob oma väga erinevate kunstižanritega. Martin Luiga on üks kirjandusliikumise ZA.UM autoritest, kes blogis www.zaum.ee ka tekste avaldab. Samuti on ta olnud seotud toimetajana kultuuriväljaande „Sirp“, kust skandaalide tõttu tagasi astus. Tema tööd näitusel olid paberlõiketehnikas.
- Mirjam Siim segab oma töödes graafikat ning akvarelli, mille tulemusena valmivad tööd, millel on alati oma sõnum. Näitusel oli „Punamütsikese“ seeria, kus kunstniku käe läbi oli väga omapäraselt muinasjutt uuesti läbimängitud.
- Lilian Hiobilt olid ülikooliaegsed sketšid ja visandid. Tema käekiri avaldub tema praegustes tegevusalades nagu videoinstallatsioonid ja fotograafia. Tema

- töödega saab tutvuda blogis <http://lilianwandering.tumblr.com>
- 12 **KKNP** üritus –Rauno Pehka meistriklass tervissportlastele Orjaku sadamas ja autorilaulude õhtu Orjaku külamajas. Osalejaid 35
- 13 Orjaku külamajas „IIUKALA Bänd Viis – pidu koos sõpradega“, kaasa löi „Märulibänd“ Ida-Virumaalt. Osales üle 100 inimese
- 13 **Festival Kassari Kitarrid** kontserdid: Kristo Käo kitarrikontsert Kassari kabelis Tõnu Timm ja Jaanus Nõgisto Kassari Rahvamajas Jaan Sööt ja Märten Kross Kassari Rahvamajas
- 14 Turunduskoolitus Sass Henno juhendamisel Kassari rahvamajas, osalejaid 15 üle Hiiumaa. Hiiu Õlleköögi avamine Kassari puhkekeskuses
- Festival Kassari Kitarrid** töötoad Kassari Puhkekeskuses – juhendasid Tõnu Timm, Heiki Kalle, Jaan Sööt, Raul Ukareda ja Märten Kross; Festivali kontserdid: Tuuli ja Teet Velling, Mart Soo Orjaku külamajas, Riho Sibul ja Robert Jürjendal Kassari kabelis, Tanel Padar ja Raul Ukareda Orjaku külmajas
- 14.06-30.08 Täika Vetsi Talli ees
- 17 **KKNP** vabaõhuetendus „Hullu Antsu abiga“ Kassari rahvamaja õuel
- 19 Vabaõhuetendus jäi ära suure vihmaajut tõttu Kassari haridusseltsi üldkoosolek rahvamajas
- 22 Orjaku külaseltsi üldkoosolek külamajas Orjaku küla jaanituli, osalejaid 100
- 26 **KKNP** filmikeskpäev Kassari rahvamajas. Maarja Niimann esitles oma aasta jooksul tehtud videofilmi „Kassari neli aastaaega“. Lisaks vaatasime P.Toominga 1986 aastal Tallinnfilmis valminud dokumentaalfilmi „Ilmamuutus“, mis räägib Hiiumaa mees-käsitöömeistritest. Timo Lige pereansambel Orjaku külamajas, kuulajaid 82.
- 27 Teematund „Kassari ajalooast“ muuseumi õuel

- 28 Margus Pirk (19) esines Maardus freestyle ja jõuharjutuste klassis ning võitis kaks jõualade võistlust.
- 29 Sarjast „Kolm risti Kassari kohal“ esinesid Heikki Mätlik, Urmas Vulp ja Toomas Nestor Kassari kabelis Kassari kalmistupüha

Juuli

Juulikuus viibis Vetsi Tallis vabatahtlikuna eesti keelt õppimas Narvast pärit Džella Tihhomirova. Lisaks kuuajalisele õppimisvõimalusele korraldas ta trahteris ka vene rahvusroogade õhtu.

- 3 **KNNP** üritus - Orifleimi tervise-ja ilupäev Orjaku külamajas, osales 40 inimest.
- 4 Teematund „Leiger ja Hiiumaa“ Kassari muuseumimajas
- 8 **KKNP** vabaõhuetendus „Hullu Antsu abiga“ Kassari rahvamaja õuel
- 9 Maalehe konkursi „Aasta põllumees 2014“ žürii külastas nominentide Ulvi ja Tiit Uusoja Ado-Tooma talu
- 10 **KKNP** Kassari veski lugu, kiviveski ajaloost ja tulevikust pajatas Kalev Vahe
- 11 Lastele ja lastega lihtsate mängude valmistamine Kassari muuseumimaja õuel
- 12 Käsitöö ja Omatoodangu laat Kärldas Vabrikuväljakul. Kassarist olid kauplemas Ülle Lorits, Jüri Rebane, Kristi Kuurme
- 17-20 **Hiiu Folk „Põlvest põlve“**
- 17 **KKNP** üritus - Robert Kurvitza (s.8.10.1984) debüütromaani „Püha ja õudne lõhn“ esitlus Kassari rahvamaja õuel. Autor lugese ette paar lehekülge oma raamatust. „See on geopolitiiline unenägu, mitte päris maagiline realism, mitte päris ulme“, ütleb autor oma raamatu žanri kohta. Osales 14 kirjandushuvilist.
- Hiiu Folk** Lilian Kapi kontsert Orjaku külamajas
- 18 **Hiiu Folk** „Kassari veski lugu“ kiviveski ajaloost ja tulevikust. Lisaks samas umbrohusmuutide töötuba.
- Teematund Lepa Annast Kassari muuseumimaja õuel. Helgi Põllo, Tiit Kopli, Kalev Vahe, Urve Kääramees, Merike Niimann
- Kontsert ansambliga Lätte Veetallajad Orjaku külamajas

Kassari Kiigeplatsil esinesid: Chalice, Kokkukukkumine, Jää-äär, Kaunimate Aastate Vennaskond ning Jaan Tätte ja Udupasun

- 19 **Hiiu Folk** üritus Kassari veski lugu ja rohkem värskust igapäevamenüüsse sealsamas, veskihuvilisi kolmel üritusel kokku 180.

Matk Panso jälgedes Sääretirbi otsa Ansambli Pööriöö kontsert Orjaku külamajas

Juhan Jaegeri ja Andres Mägari kontsert Kassari kabelis

Duo Kulno Malva/Tõnis Kirsipu kontsert Kassari rahvamajas

Kassari Kiigeplatsil esinesid: Lindpriid, Ars Apta, Justament, Ylja Islandilt, Untsakad

- 20 Henri Laksi kontsert Kassari kabelis

- 24 **KKNP** Mõisatuur Orjaku mõisas, Dagen Hausi külalistemaja ühepäevakohvik Kammermuusikafestivali Hiiumaa Homecoming IX avakontsert Orjaku külamajas, 80 kuulajat

- 25 Sarjast „Kolm risti Kassari kohal“ kontsert „Universumi helid“ Kassari kabelis. Looja ja esitaja Aivar Täpsi

- 29.07-3.08 A.Gailiti etenduses „Nipernaadi“ Soera talu õuel tegi kaasa Valdek Elmi ja Janno Elmi

- 31 **KKNP** eel-eelkohvik „Siselend“ Kassari rahvamajas.

Eel-eelkohvik „Sadam kutsus kohvile“ Orjaku külamajas.

Vabaõhuetendus „Hullu Antsu abiga“ Kassari rahvamaja õuel

Öökontsert „2+“ Orjaku külamajas. Esinesid Arvo Haasmaa ja Martin Uuskari.

- 31.07-07.08 **KKNP** pingituurid jalgratastel Kassari loomeinimeste radadel algusega Kassari puhkekeskuse parklast, läbiviija Merike Niimann

August

- 1 Teematund „Perekond Kallas Kassaris“ Kassari muuseumimajas. Merike Niimann
- 2 Kohvikutepäev Kärldas
- 3 Sarjast „Kolm risti Kassari kohal“ vokaalansambli „Moneo“ kontsert Kassari kabelis
- 7 **KKNP** öökino "Eyjafjallajökull" Orjaku külamajas

- 8 Teematund „Lugusid postinäituselt“ Kassari muuseumimajas. Ülle Lorits, Merike Niimann
- 8-10 Eesti Mere-ja Järvepääste II astme koolitus merepäästjatele Orjaku sadamas
- 10 **KKNP** vabaõhuetendus „Hullu Antsu abiga“ Kassari rahvamaja õuel. Hiiu Leht 15.08 H.Kaptein „Hullu Antsu näeb viimast korda“
- 13 P.E.Rummo ja V.Härmi luuleõhtu Eve Viidalepa suvekodus Tamsepal, kus autorid ise ka kohal viibisid.
- 14-21 **KKNP** jalgsimatk mõisasüdames ja selle lähiümbruses „Kassari mõis läbi aegade“ algusega Mõisa Poe juurest, läbiviija Tiiu Kopli
- 14-28 Väljasõidud merele Orjaku sadamast Sääretirpi ja tagasi, osalejaid 5, kapten Indrek Kääramees
- 14 **KKNP** öökino „Pikk tee alla“ , Orjaku külamajas
- 15 Teematund „Kassarimaa suvitajatest“ Kassari muuseumimajas. Maarja Undusk, Helgi Põllo
- 16 Priidu Tikk hobusel Paragon Kassari Ratsamatkadest tuli Rõuges toimunud võistlustel Eesti meistriks noorte kestvusratsutamises
- 18 Seminar „Loomakasvatus ja pärandkooslused“ Kassari Puhkekeskuses
- 18.08-31.08 Euroopa vabatahtlikud: Lucie Broyde (19) Prantsusmaalt, Gonzale Oltra (18) Hispaaniast, Leonoviz Joana (21) poolatar Leedust, Deremott Gacelle (21) Prantsusmaalt, Stanski Karol (20) Poolast ja nende juht Eestist Triin Varrak korrastavad Kassari rannaniite ja aitavad Kassari rahvamaja remondiks ette valmistada
- 19 President Toomas Hendrik Ilves ja Evelin Ilvese kutsel kogunesid Ärmal Eesti toidu väiketootjad erinevatest piirkondadest ja mitmete söögikohtade peakokad. Kassarist oli kutsutud Triinu Schneider. Arutelu peateema oli Eesti köök kui Põhjala köögi osa, kuna Põhjamaid ühendav New Nordic Food organisatsioon võttis Eesti enda liikmeks.
- 21 **KKNP** Jalgrattamatk Orjaku-Kassari-Orjaku. Inna Lepik
- 22 **KKNP** vabaõhuetendus „Hullu Antsu abiga“ Kassari rahvamaja õuel. Kokku hooajal umbes 600 etenduse külastajat.

- 24 Orjaku publi lõpetas hooaja
- 28 **KKNP** Ingel Undusk'i luule ja laulude õhtu „Maa ja taeva vahel“ Kassari rahvamajas. Osalejaid 17.
- 30 Muinastulede öö Orjaku sadamas: tule süütamine sadamas, tuledega žonglööri etteaste ja merelaulude laulmine külamajas koos IIUKALA Bändi ja vendade Elmidega. Sadamas oli koos üle paarisaja meresõbra.
- 31 Raamatute kinkimine põhikooli lõpetajatele – Doris Elmi, Valdek Elmi, Elina Jõpiselg ja koolitee alustajatele – Uku Härmsen, Martin Kääramees, Holter Marten

September

- 4 **KKNP** Orjaku sadamas Tuletorni kail ümbermaailmapurjeka Marthaga tutvumispäev, purjekat näitasid ja reisist rääkisid Kati Kukk ja Meeli Paldrok
Loode-Hiiumaa Külade Seltsi etendus „Nii või teisiti“ Orjaku külamajas, vaatajaid 30 in
- 6 Hiiumaa külade päev Kõpu külaplatsil. Osalesid Ester Tammis, Toivo Platov, Valve Mölder, Sade Põllu, Heli Tuisk, Edgar Veeborn
- 8-9 Reis kirikuabilistele Saaremaale, kus külastati Püha ja Laurentsiuse kirikut, Valjala ja Põide kirikut. Reo nunnakloostri, kus ka üks Kassarist pärit nunn elab ja siinsetele inimestele tervitusi saadab. Kudjape kalmistul süütasime küünla õpetaja Kaido Jalaka haua
- 11 **KKNP** pidulik lõpetamine Orjaku külamajas koos IIUKALA Bändiga, külaliseks Raivo Avango. Osalejaid 25.
- 19 Hiiu Leht H.Kaptein „Netid neljapäevad elavdasid Kassari saare kultuurielu“
- 21 Lepa Anna 120.sünnipäeva tähistamiseks avati Kassari muuseumimaja õuel Lepa Anna ja Panso Volli padaajamise pukk.
- See on endisaegne piimapukk, kus trepist üles minnes paremale poole on ehitatud pink ja vasakul pool puki peal on piimanõu Voldemar Panso luuleriimis sõnadega:
- Parem on linnas piima vidada,
parem on kontoris raamatut pidada,
kui augustis Kassaris elada
elusse armuda

armunult vilistada
ja äkki tunda -
lõpp, ärasõit! Ptüi!!!

14.august 1960

Laulis ansambel „Öilajad“, kontserdi andis duo Kulno Malva/Tõnis Kirsipu, vaadati slaide, räägiti mälestusi ja söödi kringlit kohviga, osalejaid üle 70.

Hiiu Leht 30.september „Piimapukk kui endisaegne feissbuuk“

22.09-5.10 Prantsusmaa töötute grupp Samouma Ben Manni Samir (22) Maroko prantslane, Agmar Hafid (22) Maroko prantslane, Bakhtaoui Yossif (28) Maroko prantslane, Gourdin Philip (44) prantslane, Midy Jean (36) prantslane, kolm vabatahtlikku Banic Kata (24) Tšehhist, Cardona Sauledo Hilda (29) Brasiiliast, Schrader Lea Saksamaalt ja nende juht Hiiumaalt Jareli Liivak korrasid Kassari rannaniite ja aitasid Kassari rahvamajas ehitustöödel.

Oktoober

- 1 Öökino „Ma ei tule tagasi“ Orjaku külamajas
- 3 Pirgu mõisas anti üle tunnustus „Kogukonnapärl 2014“. Hiiumaalt said tiitli Margit ja Indrek Kääramees Orjaku külast
- 13 Täiskasvanud õppija nädala tunnustuse - koolitussõbralikuma organisatsiooni tiitli pälvis Orjaku külaselts, tunnustuse võttis vastu juhatuse liige M. Kääramees.
- 17 Öökino „Kirsitubakas“ Orjaku külamajas
- 31 Hiiu Leht H.Kaptein „Kassaris tegutseb kolm õunamahla valmistajat“

November

- 7-11 Leader saarlaste, hiidlaste ja sõprade õppereis Soome Pori linna kanti. Kassari osalesid Linda Tikk, Ester Tammis, Margit Kääramees, Ain Koor
- 7-11 Hiiukala õppereis Poolasse. Kassari osalesid Ants Kirs, Taavet Tikk
- 11 Ühendus Kodukant Hiiumaa piirkondlik strateegiakoosolek Orjaku külamajas, osalejaid 9
- 21 Hiiu Leht H.Roosna „Uuenenud Kassari rahvamaja avab ukse järgmisel nädalal“

- 22 Ansambli „Öilajad“ 10.tegevusaasta lõppkontsert Vetsi Tallis.
Hiiu Leht 18.november „Kümneaastased Öilajad kutsuvad lõpupeole“
- 28 Hiiumaa Muuseumi Pikas Majas võtsid vastu tunnustuse „Koosmeelekandja 2014“ Tiivi Lipp, Linda Tikk (MTÜ Kassari Haridusselts) ja Margit Kääramees (MTÜ Orjaku Külaselts). Kohal olid veel Käina vallavanem Omar Jõpiselg, Tiina Viisut ja Maia Jõpiselg.
- 29 Kassari rahvamaja avamine. Majas on nüüd vesi ja kanalisatsioon, uus kaminahi raamatukogus. Uues kuues köök, kus ka leivaahi, ootab tunnustamist. Raamatukogugi on saanud uue julge värvi- ja mööblilahenduse, et pakkuda lugejaile üha uusi raamatuid, kuid taasväärtustades ka vana kirjandust. Öhtu muusikalise osa eest kandsid hoolt Johanna Jürimäe ja Martin Uuskari. Külalisi-kaasaelajaid ca 60.
Orjaku külamajas „Toolide tuunimise õpituba“, läbiviija Sigrid Ruubas, osales 9 in.
- 30 Haridusseltsi käsitööringi abisaadeti - lisaks õppimisele on käsitööring kogu aja tegelnud ka heategevusega. Tänavu kodusime Etioopia lastele 65 mütsi. Eelneval kolmel aastal on kootud sokke, kindaid ja sülle Käina valla töötutele, sõitlastele ja vähekindlustatud peredele. Jagatud rõõm on mitmekordne.
Tänuavaldus Hiiu Lehes 9.dets. 2014

Detsember

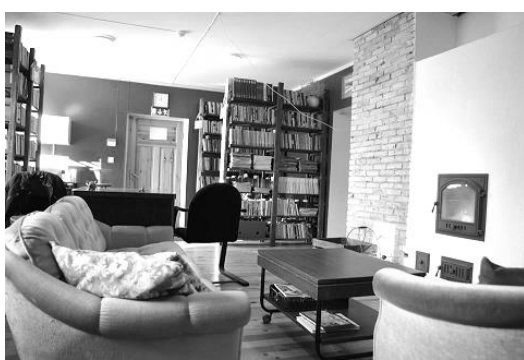
- 5 Orjaku külamajas MTÜ Hiiukala strateegiakoosolek uue perioodi arendust vajavate tegevuste kaardistamiseks, osales 21 kalandushuvilist
- 12-13 Käsitöö ja omatoodangu laat Kärkla Kultuurikeskuses. Kauplemas olid Margit Juur, Margit Kääramees, Kristi Kuurme, Tiit ja Ene Kopli, Ülle Lorits, Merike Niimann, Vetsi Tall, Lageda Õun OÜ ja Ants Kirs FIE
- 13 Kino Orjaku külamajas – „Nullpunkt“. Osales 30 kinosõpra
- 20 Jõululaat Kassari puhkekeskuses. Laata juhtis Madis Salum. Lõõtspillilugusid mängis Valdek Elmi

	Ajalehe „Postimees“ lisas Arter artikkel „Advendiaeg Kassaris“ (autor Tiina Kolk) – Tiina ja Sander Kopli kodumajast.		Aug, Kalju Hülgi, Kallu Rebane ja Aivar Lorits. Juhendab Maie Ruuber.
24	Jõulujumalateenistus Kassari kabelis. Laulab ansambel „Õilajad“ koosseisus Elli Rüütel, Anu Tüll, Valve Mölder, Mariana	26	Muusikaõhtu Märten Krossi ja Jaan Söödiga Kassari Puhkekeskuses.
		28	Aastalõpukontsert – Margus Vaher „Lähedal“ Orjaku külamajas. Kontserdi läbiviimist toetab Orjaku külaselts.

TUNNUSTUSED 2014:

- Eesti Väikesadamate Liit tunnustas Orjaku sadamat 2014. aasta parima keskkonnateadliku väikesadama tiitliga
- Täiskasvanud Õppija Nädala tunnustus - MTÜ Orjaku Külaselts „Hiiumaa koolitussõbralikum organisatsioon 2014“
- Eesti Külaliikumine Kodukant ja Siseministeerium – Kogukonnapärl 2014 – Hiiumaalt tunnustati Margit ja Indrek Käärameest Orjaku külast.
- Hiiu Maakonna vabakondade tunnustus „Koosmeelekandja 2014“ - MTÜ Kassari Haridusselts, MTÜ Orjaku Külaselts ja projektijuht Margit Kääramees – tunnustus saadud Kassari Kultuurineljapäevade ellukutsumise ja läbiviimise eest.

Meenutamisi ja kuulutamisi Kassari Rahvamaja möödunud suvest

Mälestusi kodusaarelt

VI osa, algus 2012 aasta mai „Kassarimaas“ nr 31

August Kubja

Heltermaa

Kaks aastat hiljem oli võimalus üht uut osa saarest tundma õppida. Isa oli sel suvel Tallinnas ehitustööl ning viibis heina- ja lõikuseajal kodus. Tagasi Tallinna sõitis Heltermaa kaudu ja minule usaldati hobuse tagasitoomine. See oli reis, mida isa minu jaoks oli üksikasjalt läbi mõelnud. Heltermaalt üksi hobusega tagasi tulles pidin keerama Vaemla mõisast läbi Orjaku mõisa tallmeistrile ja ootama seal, kuni ema kodust sinna jõuab. Orjaku oli Emmaste karjamõis ja tallmeister Mihkel Niit isale tuntud.

Reis oli väga huvitav ja iga paik uus, enne nägemata. Kuristest edasi ei olnud ma varem käinud. Kuristest läbi minnes keeras maantee vasakule, tuli Aadma mõis, Kleemu telliskivivabrik, sealt edasi jõudsimel Emmaste-Käina-Heltermaa maanteele.

Liiste jõest üle minnes paistis paremal Jausa laht ja algasid Luguse küla põllud. Luguse põllule paistis Puulaid ja Orjaku mõis. Tol ajal Orjaku sadamasilda ei olnud. Orjaku ja Kassari mõis asuvad ühe saare peal. Edasi minnes tuli Selja mõis – tohtri elukoht.

Tohter Norman`it ma tundsin Emmaste mõisas elamise ajast. Üle lagedate põldude paistis vasakul põldude keskel Käina surnuaia mets. Kirik asus umbes kaks kilomeetrit ida pool Käina alevis. Paremal lõunas paistis üle Käina lahe Kassarimaa ja vasakul põhja pool kaugeleulatuvad viljapõllud. Illus ja avar vaade oli sealt läbi sõites. Käina alevis teemaja ees oli peatus ja hobuste puhkus tund aega. Edasi minnes tulid Putkaste mõisa põllud, Putkaste ja Vaemla mõis. Vaemlas näitas isa mulle teed, mis keeras Kassari mõisa ja käskis hoolega tähele panna, et tagasi tulles oskaksin sealt ära keerata. Vaemlast läbi jõudes algas Pasti tee, viis kilomeetrit nõorsirget maanteed, mille ääres asus Pasti kõrts, Putkaste ja Vaemla mõisa vahel maantee ääres kasvasid kastanid ning vahtrad. Pasti tee ääres kasvasid suured lepad. Pasti kõrtsi ligidal keeras üks sirge tee paremale ja läks Kassari Aunakule, mis ole väike karjamõis mere ääres.

Isa kõneles, kuidas kord Kassari kutsar Juhan oli suure neljahobusetõllaga sõitnud Aunakust läbi mere otse Kassari saarele. Juhan käinud saksu Heltermaale sõidutamas ja pärast tagasi

tulles läinud Pasti kõrtsi sisse. Kõrtsist lahkudes olnud Juhanil kodutee selge – mispärast peab tema Vaemla kaudu ringi sõitma, tema sõidab Aunakust otse läbi mere Kassari. Juhanil olnud head tugevad hobused ja oli õnnelikult koju jõudnud, aga teist korda ei olevat ta seda otseteed enam kasutanud. Pasti tee lõppedes algas Suur mõis, mõisa park, tiik ja rohuaed ulatusid maantee äärde. Mõisast läbi minnes tegi maantee käänaku ja keeras ümber Pühalepa kiriku Heltermaa poole.

Heltermaa kaasikust läbi jõudes paistis meri ja sadam. Olime jõudnud Hiiumaa idapoolsele rannale, kodust umbes kolmkümmend versta. Oli laupäeva õhtu ja ööbisime Heltermaal.

Pühapäeva hommikul sõitis reisiaurik „Greenen“ Heltermaa sadamast Tallinna. Isa pani hobuse vankri ette, siis viisime isa tööriistakasti ja asjad laeva juurde, keerasime silla peal ringi ning ajasime hobuse maale sadamaaida juurde. Sealt pidin pärast üksinda kodu poole sõitma. Läksime isaga tagasi laeva peale ja vaatasin, missugune reisijatelaev on. „Greenen“ vedas ka kaupa ja esitekil

loomi. Üht suurt mustakirjut hädga aeti parajasti laevale, kui meie sinna tagasi jõudsim. Härja ostja lihunik sundis teda taga. Teine tuli juurde ja küsis: "Wieviel kostet?" Esimene vastas: "Dreihundert Rubel". Vene keele rääkimist ei olnud kuulda. Vaatasin senikaua, kui laev lahkus sadamast. See lahkumise protseduur jäi selgesti meelde. Üks mees läks ja lõi kella, siis kaks poissi laeva peal läksid kohe rahutuks, nendel oli nii palju tegemist ja nad käisid edasi-tagasi. Natuke aja pärast seesama mees lõi teist korda kella, siis poisid võtsid trepi, mida mööda laeval käidi, ja tõmbasid selle laeva peale. Siis üleval rooliratta juures tirises üks teine kell, otsad päästeti küljest lahti ja masinad hakkasid tööle, vesi nagu kees laeva taga. Seda ma teadsin, et selle asja nimi, mis laeva taga vett keerutab on propeller. Kui laev natuke maad silla küljest oli eemaldunud, siis vilistas ja sõitis merele. Kaua vaatasin laevale järele, millega isa ära sõitis.

Seal oli veel teine, väiksem reisilaev „Hiiumaa“. Läksin seda vaatama, see oli pealt teist moodi ehitatud, katus oli peal. Seisin selle juures ja uurisin laeva. Üks laevapoiss tuli kusagilt tekile, läks kohe tagasi ja hüüdis: "Lilli! Tule vaata, üks väike poiss vaatab laeva, nii et suu on lahti." Nagu külma vett oleks mulle

kaela visatud, keerasin laevale kohe selja ja kiiresti tulin sadamast ära, kordagi ei vaadanud sadama poole tagasi.

Kui mina esimest talve koolis käisin, oli Lilli suur tüdruk ja lõpetas kooli. Nüüd oli Lilli „Hiiumaa“ peal kokaks ja oleks mind kindlasti ära tundnud. Seda häbi ei tohtinud sündida, sest olin koolis olnud priimus ja nüüd vaatan siin nii lollakalt laeva, et suu peas lahti. Lillist oli kahju, paar aastat pärast seda elas veel, siis haigestus raskesti ja suri. Oli ilus ja tark tüdruk. Kupitsa Lilli – Lilli Kobli.

Tagasitee kuni Vaemla mõisani oli juba tuntud, kuid Vaemlast tuli keerata tundmatule tee. Tuletasin isa poolt antud juhatus ja selle järgi sõitsin edasi. Varsti tuli meri vastu ja maantee läks merest läbi. Kui juba hulk maad meres olin sõitnud, tulid neli väikest poissi Kassari poolt jala käies vastu. Meenus esimene Kuriste reis keppide ja kividega. Süda värises sees, kui nendest mööda läksin, aga nad ei teinud midagi ega öelnud midagi. Kui Kassari maa ligedale jõudsin, tulid veel viis poissi vastu ja läksid Vaemla poole. Üks poistest teretas mind, see tegi südame rõõmsaks, et on head ja targad poisid.

Tol ajal oli veel hiidlastel kombeks teel vastu tulles

üksteist teretada. Hiiumaa oli nii ühtekuuluv, et peeti ebaviisakaks mööduda ilma teretamata. Kui peen mitteteretamise komme hakkas saarele tulema, siis võis tihti vanemate inimeste käest kuulda küsimust: "Kelle isa-ema laps see küll võis olla? See oli nii mühakas, et ei ole osanud teretadagi"

Kassarimaale jõudes püüdsin täpselt meelde tuletada, kuidas isa mind oli juhatanud: tuli keerata paremale poole. Suure mõisa veski juurest läbi minna ja mõisa õuest läbi. Kui arvasin end juba küllalt sõitnud olevat, keerasin ühel teeharul paremale poole ja lootsin, et tuleb vastu veski ning mõis, kuid see läks külast läbi rannakarjamaale. Sealt üle lageda karjamaa ja põldude paistis kaugel suur ümmargune kivist Kassari mõisa veski.

Siis tuli täpselt meelde isa juhatus: veskist mööda minna ja siis keerata paremale mõisa õuest läbi. Olin enneaegu ära keeranud, käis mõte läbi pea, kui läheks nüüd otsekohe veski juurde välja, aga teine mõte tuli: kui tuleb mõni kraav ette ja hobuse-vankriga ei saa kraavist üle, tuleb pöörata tagasi suurele maanteele. Hobuse ja vankri ringikeeramine tõi kahju kolm kopikat. Hommikul pani isa Heltermaal vankrisse ühe tühja viinapudeli, öeldes:

“Ära seda kaota ega katki tee, see maksab kolm kopikat.” Hobune oli rahutu ja keeras liiga ruttu ringi, vankri ratas kergitas kartsa üles ning viinapudel veeres kartsa vahelt maha just tagumise ratta ette. Kuulsin, kuidas klaasikillud krigisesid ratta all, sest hobune hakkas kohe sõitma.

Suurele maanteele jõudes oli see nüüd selgesti teada. Veski juures üleval mäel oli ilus vaade, põhja pool Käina alev kõrge kirikutorniga üle lahe ja selleümbruses põllud, lõuna pool meri laidudega. Veski juurest edasi keerasin paremale mõisa õuest läbi, läbi mõisa põllu Orjakule. Kassari ja Orjaku mõisa piiril oli suur kõrge kiviaed.

Orjakul tutvustasin end tallmeistrile, nagu isa mind oli õpetanud, ja jäin sinna ootama kuni ema tuleb. Osa Orjaku mõisast kutsuti Orjaku küla mõisaks. Küla mõisa põllu ääres mere pool küljes kasvas üksik pihlakas, lagedal tuulte ja tormide vitsutada, oli ta aastakümneid üksinda seisnud. Igal kevadel ilmusid uued lehed, õied ja sügisel marjakobarad. Möödasõitja silm peatus tema rohelisel kroonil ja libises siis jälle edasi, osutamata mingit erilist tähelepanu, kuid oli neid, kellel ta oli püha mälestuse, kes uneta öödel temale olid mõtelnud ja isegi pisaraid valanud, kes temast

kõnelesid oma lastele ja lastelastele.

Maa, kus see pihlakas kasvas, oli olnud meie esiisade talu õu, vanavanaisa oli seal sündinud, üles kasvanud ja selle pihlaka all poisikesena jooksnud ning mänginud.. Siis ühel päeval oli tulnud külasse salk pilusilmalisi väikesi vene soldateid, igasse tallu läinud nad, roninud katusele ja hakanud lõhkuma – andmata isegi niipalju aega, et ahju pandud taigen oleks jõudnud leivaks küpseda ning värske leiva teele kaasa saanud võtta. Päikese loojanguks oli Orjaku küla maatas lõhutud – maa oli liiga hea ja viljakandev talupojale. Vana pihlakas oli ainuke looduslik mälestusmärk, mis Orjaku külast järele jäänud. Vanavanaisa Jüri rändas Haldi külasse ja asutas uue talu, mille nimi tänapäevani Haldi „Uue-Jürna“. Ma nägin seda pihlakat, olin kuulnud seda lugu, aga ma ei tundnud ega mõistnud sellest midagi. Nüüd neid ridu kirjutades mõtlen „Soodoma“ kohale, kus ma olen sündinud ja „Leetseljale“, kus minu omad pojad ning tütreid pidid üles kasvama. Maailmas üksi ringi rännates ja nendele varemeile mõeldes mõistan, mida esivanemad tundsid Orjakult põgenedes, sest olen jaganud nende saatust.

Tallmeistril Niit Mihklil oli ilus väike tütar ja väga ilusad

lilled toas akna peal. Meil kodus niisuguseid lilli ei olnud, pärast sain teada nende nime: palsamid.

Oli pühapäeva õhtul hiline aeg, kui ema tuli – mitte üks ema, vaid mitu hobust ja palju inimesi. Need kõik läksid Kassari mõisa, ema pani meie hobuse ka vankri ette ja läksime ühes teistega.

Meil kodus peeti üks hobune, kaks lehma ja viis kuni kuus lammast. Koht oli väike ja heinamaad vähe. Meie küla lähedal oli Kassari mõisa heinamaa, mille mõis rentis igal aastal küla rahvale, kuid mitte raha eest, vaid tuli lõikuse ajal teha päev tööd heinamaatüki eest. Nüüd need kõik, kes Kassari heinamaalt olid heina teinud, tulid mõisa põllule otra kokku panema. Masinaga oli vili enne maha niidetud. Kassari Sopi juures olime öösel laagris ja hommikul algas odra kokkupanek. Valitseja juhatas hommikul igaühele töö kätte.

Kui odrad olid kokku pandud, siis rakendati hobused vankri ette ja sõideti koju. Kodu poole sõites andsin ohjad ema kätte. Tee läks Orjaku mõisast läbi, esiteks Küla mõis, pihlaka juurest keeras paremale lahe äärt mööda härrastemaja juurest läbi ja viimaks üle lahe Puulaidu. Vaemlast Kassarisse oli tee läbi mere maanteetaoline ja käis loogeldes, siis Orjakust Puulaidu oli nõörsirge tee

kõrge kivitammi peal ja kaks väikest silda, mille alt vesi võis läbi voolata, kas Käina lahte või lahest merre. Kõrged käsipuud olid mõlemil pool küljes. Puulaius oli palju paate. Edasi läks maantee lahe äärt mööda ja Liiste põllul ühines Heltermaa-Käina-Emmaste maanteega. Liiste jõest üle jõudes keerasime Emmaste maanteelt paremale Kleemu, Aadma ja Kuriste kaudu Kuusiku külla tagasi. Laupäeva hommikul sõitsin isa kaasas kodust välja Heltermaale ja esmaspäeval õhtuhämaruses jõudsin ema kaasas tagasi. Reis kestis kolm päeva ja nüüd oli lõunapoolne Hiiumaa kallas mulle tuntud.

Järelmärkusena Kassari kohta tahaksin nimetada kaht omapärast isikut – Kassari mõisa parun ja sigade-Aadu. Aadu oli lollakas ja mingisugusele muule tööle kõlbmatu, kuid selle vaatamata olnud nad paruniga kaks lahutamatu sõpra. Kui parunil hea naljatuju olnud, siis mõisas liikudes ta kunagi enne ära ei läinud, kui Aadu juures oli käinud, ükskõik kus Aadu oli, kas sealaudas või põllul sigade juures, parun oli Aadu ikka üles otsinud.

Kord läinud Aadu juurest parun valitseja juurde ja küsinud: „Valitseja, kas sa tead, kes on Kassaris kõige targem mees?“ Valitseja

ütelnud: „Parunihärra!“ - „Ei ole!“, ütelnud parun ja ise vastanud: „Sigade Aadu on kõige targem mees.“ Siis oli ta valitsejale kõnelnud, kuidas ta põllul Aadu juures käinud: Aadu oli jäänud põllu ääres oleva kivi juurde magama, vana orikas maganud teispool kivi. Tema äratanud Aadu üles ja ütelnud: „Kuule Aadu! Sina magad, sead kõik laiali läinud, emis pörsastega orasel. Kes selle nüüd sealt ära ajab?“ - „Kulla parunihärra, ma lähen ajan kohe ära.“ - „Aga sa sõtkud orast, kui lähed ära ajama. Kust me vilja saame, kui oras ära sõtkutakse?“ - „Oot, oot parunihärra.“ Tema jäänud ootama, mis Aadu nüüd teeb. Aadul olnud karjasekott paelaga kaelas, avanud koti suu ja võtnud kaks puupulka, mille teised otsad olnud nõoriga kokku seotud, läinud orika juurde, pannud orika kõrva pulkade vahele ja pigistanud pulgad kokku. Orikas hakanud ruigama. Kui emis orasel oli seda kuulnud, teinud kaks korda „Öuh, öuh“, kohe keeranud ringi ja jooksnud orika juurde, pörsad takka järele, ja teised kaugemal olevad sead tulnud kõik nende juurde. Parun küsinud: „Kuule, Aadu, kes õpetas sulle selle tarkuse, et sead niimoodi kokku kutsud?“ - „Kulla parunihärra, ma olen kuulnud, et saksad ja sead on ühte seltsi: kui ühele haiget

teha, siis tulevad teised kõik sellele appi“ - „Kas mina olen sigade seltsi?“ küsinud parun. Aadu vastanud: „Miks muidu tulid orikale appi?“ Kui Aadu orika kõrva oli pulkade vahele pannud, siis parun öelnud: „Sa ei tohi orikale valu teha“.

Kord parun läinud Aadu juurde sigade lauta. Aadu teinud pörsastele lauta aia, aga üks pörsas tulnud aia vahelt läbi. Parun ütelnud kohe: „Aadu, sa oleks pidanud nii tiheda aia tegema, et pörsad läbi ei pääseks, see aed ei pea pörsast kinni.“ Aadu vabandanud: „Kulla parunihärra, Jumal ei ole emistki nii tihedaks saanud teha, et see pörsad kinni peaks, kuidas mina pidin saama aia nii tihedaks teha?“

Kui paruniproua oli sünnitanud poja, läinud parun Aadule seda uudist teatavaks tegema: „kuule, Aadu, kas tead uudist, mul on poeg?“ Aadu vaadanud paruni peale, pannud käed kokku ja õhanud: „Jumal hoidku liigsigimise eest, proual oli poeg, nüüd teil ka!“

Niisugused vastused olid parunile meeldinud ja ta käinud alati Aadu juures. Kassari parun olnud väga õiglane oma mõisa ja valla rahva vastu.

Hiiu talupoegadel oli kombeks hoida kalavõrkusid,

riideid ja vilja laudadest tehtud kirstudes, mis olid pealt kaetud lahtikäiva kumera kaanega. Kirstu standardsuurus oli selline, et see mahutas endasse umbes

neli tündrit vilja – nelisada kilogrammi.

Utu külas elanud suur pika kasvuga mees, hea naljahammas, nimega Kõk Toomas. Tema oli sündinud

Orjaku külas ja sealt põgenemisel olnud ühes sellises kirstus Toomas, kits ja vokk.

(Järgneb)

Eesti Vabadussõda ja punaste mäss

Elmar Hollmann

SS-veteran Kotkaristi kavalier

Revolutsioon ja kodusõda Venemaal lõid eelduse väljuda Vene impeeriumi koosseisust. Soodne hetk tekkis siis, kui saksa väed Baltikumi tungisid. Haapsalu langes sakslaste kätte 20.veebruaril 1918.

23.veebruaril toimus Keila lahing, kus punavägi sai lüüa ja kogu rinne lagunes. 24.veebruaril 1918 Päästearmee kuulutas välja Eesti iseseisvuse. Päev hiljem sisenesid saksa väed Tallinna. Lühikese aja jooksul oli kogu Eesti territoorium sakslaste valduses. 1918 aasta novembris toimus Saksamaal revolutsioon, mille tulemusel sakslased olid sunnitud Eestist lahkuma. Samal ajal nõukogude Venemaa tungis Eestile kallale. 29.novembril 1918 algas Eesti Vabadussõda.

Eesti Kaitsevägi koosnes endistest tsaariarmees teeninud meestest, neist ligi 2000 maailmasõja kogemustega ohvitseri. Neile lisandusid vabatahtlikud, kelledest paljud tulid otse koolipingist koos õpetajatega. Ilma mingi ettevalmistuseta mindi lahingusse. Kiirkorras viidi läbi mobilisatsioon, kust

saadi oluline lisa Kaitseväge täienduseks.

Alul tuli ülekaalukate punavägede eest pidevalt taanduda. Lõpuks suudeti vaenlane peatada kui Tallinnani oli jäänud vaid 35 kilomeetrit. Appi tulid Soome, Rootsi ja Taani vabatahtlikud, sama tegi Inglise sõjalaevastik.

3.jaanuar 1919 sai pöördepunktiks vabadussõjas kui alustati vastupealetungi. Eesti riigi võimsaimaks relvaks vabadussõjas olid soomusrongid, mis tegutsesid kolonel Karl Partsi juhtimise all. Nende ilmumine rindetsooni külvas paanikat vastase ridades. Punastel polnud midagi neile vastu panna. Vabadussõjas paistsid silma väejuhid Anton Irv, Karl Parts, Juljus Kuperjanov ja Ernst Põdder. Viimane sai kuulsaks võiduga Saksa Landeswehri üle Võnnu lahingus, mis toimus 19-22.jaanuarini 1919.

Ööl vastu 23.juunit sakslane tunnistas lüüasaamist ja alustas taandumist Riia suunas. Eesti tähistab 23.juunit Võidupühana tänaseni.

Punavägi oli sunnitud pidevalt taanduma, mida võimendas veel vene tagalas valitsev kaos. Sellest

tulenevalt nõustus Venemaa sõlmima vaherahu, mis hakkas kehtima 3.jaanuaril 1920. Järgnes 2.veebruaril 1920 Tartus rahulepingu sõlmimine, mida on nimetatud Eesti Vabariigi sünnitunnistuseks.

Teadaolevalt võttis vabadussõjast osa kolm meest Kassarist: Adolf Oolmets, Priidu Nittim ja Johannes Hollmann (minu onu). Kõik tulid eluga tagasi, kuid minu onu sai rängalt haavata ja saabus koju ühe jala ja kahe karguga. Tolleaegne Eesti Vabariigi valitsus hindas kõrgelt Vabadussõjas osalenuid. Minu onule määrati eluaegne kõrgendatud pension, mis tagas muretu elu endale ja vajadusel võis abistada kaaskodanikke. Kassari mõisa maade jagamisel asunikkudele sai Adolf Oolmets Roosi talukoha tasuta eluaegseks kasutamiseks. Kõik teised pidid aga maa omandama pikaajalise laenu abil, mille osakuid tuli pangale aastaid tasuda.

Puna-Venemaa pole kunagi leppinud Balti riikide kaotusega. 1.detsembril 1924 üritasid ca 300 kommunistist mässajat Tallinnas võimu haarata. Landeswehri sõjakangelane alampolkovnik Ernst Põdder

oma alluvatega surus selle katse karmilt maha. Hiidlastest paistis silma Käina valla mees Rudolf Kaptein, kes laskis maha auto-tankide divisjoni ohvitseri, kui viimane püüdis ühte tanki mässajate kätte toimetada.

Järgnes lühike rahuperiood, siis algas II Maailmasõda ja langesime taas samade agressorite küüsi. Kaasajal on pilved tihenunud Vene impeeriumist lahkulöönud iseseisvate riikide kohal. Vene Föderatsiooni president

Putin väidab, et Nõukogude Liidu lagunemine oli 20. sajandi tragöödia ja see viga tuleb parandada. Algas Ukrainas tehtud. Näis, mis edasi saab: kas III maailmasõda?

Vene kirjanik Viktor Jerofejev märgib, et Putin tegutseb selle nimel, et tema nimi jääks Venemaa ajaloos positiivselt kõlama. 4.augustil möödub 100 aastat Esimese Maailmasõja algusest. Tundub, et Putin on oma agressiivse tegevuse nimme

seostanud ajaloolise tähtpäevaga. Eesmärk on impeeriumi taastamine!

Igal meist on oma lipu lugu

Lehte Voole

Olen hiidlane, pärit Kassari
Matse-Petri talust.
Vanaema ja vanaisa, Leena ja
Juhan Vahe, hoidsid hoolikalt
alles sinimustvalget lippu.
Meie õega seda ei teadnud.
Suures toas oli
vanavanemate riidekapp, kus
tavaliselt rippusid kleidid,
mantlid, talvepalitud.
Väikestena mängisime õe
Silviga peitust, Ega tubades
neid kohti, kuhu peita, palju

polnud, tuli leidlik olla. Kord
ronisin ma riidekappi ja
kükitasin vaikselt mantlite
taga, kui Silvi mind otsis.
Avastasin kapi põhjast mingi
paberisse mässitud pehme
paki. Kui õde mu leidis,
ronisin sellega kapist välja
ning harutasime selle koos
lahti. Pakis oli mitmevärviline
riidetükk, mille tähendust me
ei mõistnud. Jooksin seda
vanaemale näitama. Tema
läks ähmi täis, kurjustas ja

keelas meil edaspidi kappi
ronida. Lisas, et sellest leiust
ei tohi kellelegi rääkida.
Pidasime sõna. Edaspidi oli
riidekapi uks alati lukus.
Tookord ei saanudki me
teada, mida nii varjati. Kui
Eesti taas vabaks sai, andis
meie noorim õde Liivi selle
lipu Hiiumaa
Koduloomuuseumi Kassari
filiaalile. Uhke tunne oli.

Lugu on pärit ajakirjast „60+“ märts 2014.

Lipp numbriga HKM 3669 Tlv 4 on antud muuseumile 3.märtsil 1989 aastal.

Lepa Anna elulugu.

21.09.1894-25.12.1980

Valve Toompere

Anna venna Magnuse tütar

Anna Sooba, neiuna Vaku, sündis Hiiumaal Käina vallas Allika külas Allika talus 21.septembril 1894 aastal oma vanemate teise lapsena. Peres oli juba vend Johannes. Isa Jaan pärines samast Allika talust, ema Agnia (Ingel), neiuna Lepp, lähedalasuvast Palu perest. Et Allika oli lasterikas pere, sirgumas oli veel tütreid ja poegi, ehitati Jaanile ja Inglile omaette väike elamine talu maadele, kuhu nad ka elama asusid. Isa Jaan töötas Putkaste mõisa viinaköögis, emal jätkus tööd ja hoolt lastega, sest pere suurenes. Annal oli kolm venda ja kolm õde. Vennad Johannes, Kirill ja Magnus, õed – Elisabet, Akulina, Natalia. Raske suhkruhaigus murdis aga isa tervise ja noor lesk jäi lastega üksinda, kui nad kõik olid lapseeas. Kasvatada aitasid neid isapoolsed onud-tädid, kelle peredes nad olid karjalasteks ja abilisteks, samuti võõrastes peredes ise leiba teenides. Peale mehe surma tuli Ingel Orjaku mõisa karjanaiseks. Siin sündis tal tütar Natalia, kes suri noorelt. Ingel elas vanas Kassaris – Kassari vahes – koos tütar Liinega (Akulina). Kui poeg Magñus sai endale mõisate jagamise järgi Sopi

kõrtsi koha, asusid nad Soppi elama. Peale Magnuse abiellumist Reigi saarelt pärit Martaga, läks Ingel Tallinna ja abiellus seal Kassarist pärit Villem Altmäega. Pealinnas oli Ingel elanud proua elu. Ta oli väga kaunis ja elurõõmus naine olnud, kuid laste vastu polnud ta sõbralik.

Ka Anna elutee viis ta noore neiuna Tallinna. Seal töötas ta Müürivahe uulitsas söögipoe omaniku juures köögitöölisena, hiljem lapsehoidjana. Kui Anna sai lapsehoidjaks, kutsus ta köögitööliseks õe Liine. Anna tahtis ikka kangesti õhtuti väljas käia ja nii pidi Liine õe eest ka lapsi hoidma. Sama perega koos läks Anna ka Peterburgi, kuhu vene rahvusest perekond sõja ja revolutsiooni keerises põgenes. Revolutsiooni ajal oli Anna Peterburis. Nende elukoht oli päris Talvepalee lähedal. Ta kuulis tulistamist ja tahtis kangesti välja vaatama minna, kuid perenaine ei lubanud. Tagasi Eestisse tuli ta 1917 aasta lõpus.

Elu oli toonud ema Ingli vahepeal Kassarisse. Ja siitpeale on ka Anna elu seotud Kassariga. Ta abiellus Eduard Soobaga ja asus elama Veo tallu. Abielu jäi

lühikeseks, sest abikaasa haigestus ja suri. Noor lasteta lesk oli sunnitud kodu jätma ja jälle otsast alustama. Anna proovis pudukaupmehe leiba Tallinnas, kuid peagi pankrotistus, sest Anna helde süda lubas lahkelt laenu ja odavat kaupa.

Tagasi Kassarisse tulles elas Anna elukaaslase Johannes Mölder`iga, kes oli kalur, viimase kodus Niidil. Suur Isamaasõda võttis ka selle mehe. Mure ja igavuse peletamiseks käis Anna koos emaga Tamme Leeni juures vene sõduritega kaarte mängimas. Et jutt käis vene keeles, millest Ingel aru ei saanud, oli temal igav.

Ja nüüd – kuidas sai temast Lepa Anna?

Oli üksik vananimene Mäealuse külas Mare Maripuu. Tal puudusid lähemad sugulased ning ta vajab abistamist. See oli saksa okupatsiooni ajal. Annast sai aitaja ja pärija. Maja asus Mäealuse külas, talu maad seal, kus on nüüdne Lepa. Nimi sai valitud lepa võsa järgi, mida kasvas kõikjal – kraavikallastel, heinamaal. Pärast perenaise Mare surma sai ka maja sinna üles ehitatud, lisaks veel see kodumajake Allika maadelt,

mis oli lapsepõlves nende koduks olnud ja mille ema Ingel oli alles ja korras hoidnud. Nii, et Lepa ei olnudki vana maja, ta oli vanadest majadest ümber ehitatud.

Elu läks edasi. Tulid kolhoosid ja Annast sai lüpsja-

karjatalitaja. Tulid suvitajad – kunstnikud, kirjanikud, näitlejad ja Annast sai „Naljakas inimene“.

Kõik, kes teda tundsid, teavad, et ta oli hea huumorimeele, lahtise käe ja südamega inimene. Ta võis kaastundest südamest nutta,

aga südamest pisarateni ka naerda.

Ta oskas alati leida oma koha elus. Anna suri 25.detsembril 1980 aastal 86.aastasena ja on maetud Kassari surnuaeda.

3.september 1999

Pühapäeval 21.septembril möödus 120 aastat Lepa Anna sünnist ning samal päeval avati Kassari haridusseltsi poolt muuseumi õuel Lepa Anna ja Panso Volli padaajamise pukk (vt foto esilehel).

Teostus Marti Kivimägi ja Ants Kirsi

Mälestusi Lepa Annast

Tiiu Kopli

Tundsin Annat 1961. aastast. Olin suunatud koolist Kassari kolhoosi agronoomiks. Elasime Annaga ühes külas - Kassari külas. Tol ajal käidi naabritega tihti läbi. Ka Anna suhtlusringkond oli väga lai.

Esimene mälestus seoses Annaga.

Olin mõned nädalad Kassaris elanud, kui Anna läks mõneks päevaks kuhugi reisile, vist kellelegi külla. Tema juures oli korteris äsja kolhoosi zootehnikuks tulnud Marta, kes kutsus mind Anna koju ööbima, et oleksin tal seltsiks. Magasime Anna suures toas. Oli ilus kuuvalge öö. Koputati aknale ja poisid kutsusid meid Kassari mõisa varemetesse väljakaevamistele. Kumbki meist polnud Hiiumaa tüdruk ja siinseid kombeid ei tundnud. Olime hirmul ja pugesime laua alla peitu. Nii saime poistest lahti. Pärast selgus, et poisid olid harjunud Anna kostilistel lipsul käima. Volli Mäeumbaed ja Kalev Mäkk olid need, kes meie akna taga olid käinud. Kui Anna oleks kodus olnud, oleks ta nad sisse lasknud. Noorte paaripanemisel oli Anna meister.

Anna kodu ja majapidamine.

Anna oli üle 50 aasta vana, kui ta peale sõda endale esimest oma kodu hakkas rajama. Anna oli Mäealuse küla üksiku vanainimese Mare Maripuu hooldaja ja pärast Mare surma ta pärijaks saanud. Mare maa peale, mis asus Kassari mõisa lähedal, rajas ta ka oma kodu. Tõi ära Mare majad Mäealuse külast ja ema Ingli alleshoitud kodumaja Allika külast. Külameeste abiga ehitati sinna põllu peale kolm hoonet: elumaja palkoniga ja selle otsas kuur, laut ja saun. Elumajas oli palkonist minnes läbi maja suur köök, millest paremal piki maja asetses kaks kambrit. Läänepoolses magas Anna ise ja idapoolne oli tavaliselt kostilistele. Sooja andis keset maja asuv pliit leivaahju ja soojamüüri. Köögist vasakule jäi ait-sahver. Seal hoidis Anna toidukraami ja trallat. Kuuris olid puud ja heinad, ka vähevanker ja muu kolu. Laut oli otsaga õue poole. Seal oli Annal lehm, mõned lambad, siga ja kanad. Keset õue oli kaev ja õue lõunanurgas saun. Kuna maja oli ehitatud vaesel ajal ja vanadest majadest, siis pidas see vähe sooja. Puude varju ka ei olnud. Talvel olid Annal välisukse alla kuhjatud põrandariided ja ise magas ta

soojamüüri ääres tekikuhja all, vahel ka rätt peas.

Elumaja ääres kasvasid lilled. Neid Anna armastas. Õues olid ka mõned õunapuud ja marjapõõsad. Annal oli koer Rummi ja mitu kassi. Hiirte ja rottidega oli Anna alailma hädas. Need ronisid tal vahel voodigi.

Saun oli kahe ruumiga. Riietusruum ning leili- ja pesuruum. Anna armastas saunas vihelda. Ta arvas, et see on kõige parem rohi.

Hoonete ümber oli 0,4 hektarit põllumaad. Seal kasvatas ta kurki, kapsast, kaalikat, porgandit, peeti ja sibulat. Oli ka kartulimaa ja odrapõld. Kõik kokku oli see kolhoosniku aiamaa.

Anna ja meie aiamaa olid kõrvuti. Kartulivõtt toimus tavaliselt korraga. Meil oli võimalik saada masinaid. Annal käisid sugulased abiks. Selleks päevaks oli Anna trallat teinud. Toidulaua katsime kaevu kaldale ja talgud missugused! See oli vist Anna viimane kartulivõtmine 1980. Anna sai oma kartuli enne üles ja siis tuli meile kutsumatagi appi. Pani lambanaha põlvede alla maha ja võttis kartuleid. Nooremad viisid täiskorvid traktori peale ja tõid tühjad korvid tagasi.

Anna maja, saun ja laut olid lipitud-lapitud. Saunaskäijaid oli tihti palju ja sauna tuli kõvasti kütta. Saun läks tihti põlema, kuid kordagi ei põlenud ta maani maha. See oli 70-ndate lõpus, kui saatsin poeg Sandri Annale midagi viima. Oli suvine aeg ja Sander ei olnud veel koolipoiss. Tuleb tagasi ja räägib, et tema oli aidanud Annal sauna kustutada. Anna oli kaevu juurest vett ämbriga vett kandnud ja Sander vett pumbanud.

Eks need kostilised ja saunalised aitasid Annat ka majapidamistööd teha, küll heina, küll puid saagida jpm. Ka Olev Eskola ja Ants Viidalepp on Anna puid saaginud.

Anna tööd ja tegemised.

Anna astus Kassari kolhoosi kui ta oli 56 aastane. Kolhoosi asutajate hulgas ta ei olnud. Liikmeks astus aasta hiljem. Anna töötas Kassari kolhoosis lüpsja-karjatalitajana Rooli vanas laudas, mis oli ehitatud endisest mõisa küünist ja on praegu õunahoidla. Anna käis tööl enda 70-nda sünnipäevani. Ka sellele järgneval suvel oli tema lehm Rooli lauda lehmade hulgas karjamaal. Lüpsinaised töid hommikul ja õhtul piima talle. Lehma nimi oli Nuku. Rooli lauda lehmad käisid sügiseti Hiiumaal Ara ja Kassari soo ädalatel karjas. Need olid Kassarist ca 10

kilomeetri kaugusel. Hommikul kella viiest tuli veoauto ja viis naised lüpsma, õhtul kordus sama reis. Päevaks jäi üks naistest karjamaale lehma karjatama. 70 aastasele Annale oli see juba liig ja nii ta ära tuli. Hiljem käis Anna veel kolhoosis kartuleid sorteerimas, viljakotte parandamas jms. Veel 1979 aastal oli ta kolhoosi marjaaias marju korjamas. Kolhoosi 30.aastapäeval autasustati Annat tubli töö eest aukirjaga.

Anna oli kolhoosi supiühingu esimeseks kokaks nii 60-ndate lõpupoole. Lugu oli nii, et kolhoosi inimesed, kes soovisid, panid raha kokku. Selle eest osteti toiduained ja palgati kokk, kes kontori majas olevas köögis neile lõunaks suppi keetis.

Annale meeldis seltskond. Tema juures olid korteris Kassari saarel elektriliinide ehitajad, kolhoosi tööle tulnud spetsialistid. Poissmehed-spetsialistid, kes elasid Vahe majas, käisid ka Anna juures kostil. Kui 1964 aastal Kassaris kool kinni pandi ja koolimajas vahetevahel elanud Voldemar Panso peavarjuta jäi, läks ka tema Anna juurde elama. Anna kellelegi õomaja ega kõhutäit ei keelanud. Tuhlid, kala ja pläust olid ikka lauale panna.

Annal endal lapsi ei olnud. Noorena oli ta linnas vene

kaupmehe peres lapsehoidja olnud. Lapsi oskas ta ja tahtis hoida. Lapsed hoidsid teda ka. Anna viimasele teekonnale saatma tulid 14 last, keda Anna oli kunagi hoidnud.

Kui Anna külla tuli, oli tal ikka midagi meelepärast kaasas. Meie kortermajas oli palju lapsi. Kui Anna tuli, olid tal taskus hernekommid. Lapsed olid kohe kobaras Anna ümber, kommi jätkus ka meie koerale. Arvan, et andja rõõm oli Anna kõige suurem rõõm.

1969 aastal tuli ta meie peresse Tuulit hoidma. Anna tuli siis kui kartul oli võetud ja 75. sünnipäev peetud. Elasime teisel korrusel. Ega see Anna tervis polnud enam see, mis varem. Ükskord kui ta hommikul tuli, tolknes elektrijuhe pistikuga taskust. Istus kiiktooli ja pani stepsli seina ja ütles mulle, et lasku ma nüüd jalga. Eks tal selg valutab ja elektrikott oli ümber selja seotud.

Anna tegi ilusat käsitööd – pitskindaid, kootud valgeid pitssalle, igat sorti kindaid, ka kalameeste seest topilisi kindaid, sukapaelu, kaltsuvaipu jpm.

Anna tegi ka südamekujulisi pärgi matustele, kaunistades neid omatehtud kunstlilledega. Pärgi käidi tema juurest ka tellimas.

Annale meeldis suhelda. Tal oli palju tuttavaid ja sugulasi nii Kassaris, Hiiumaal kui mandrimaal. Kirjavahetus oli suur. Tiinal ja Tuulil on meeles, et kui nad Anna juures käisid, siis Anna lubas neil kirjaümbrikutelt pilte välja lõigata. Neid ümbrikke olnud palju ja pildid ilusad.

Kui rahvamajas oli maskipidu või mardi- või kadripäev, oli Anna alati platsis. Aitas kostüüme valida ja teha, tegi ka grimmi. Mäletan, et 68 aastaselt käis ta ise veel noortega marti ja kadrit jooksmas. Ka küla näärivana amet oli talle vägagi tuttav.

Anna ja tähtpäevad.

Anna oli hingelt noor elu lõpuni. Talle meeldis alati noorte seltskond. Mäletan, et oli minu esimene sünnipäev Kassaris, sain 24. Senini polnud ma õieti pidanudki. Seekord tulid kohale Anna ja Mai Rooli laudast, kooliõpetaja Marta, sideülem Elna, rahvamaja juhataja Helme, raamatukogu hoidja Mai(Marie). Nalja ja naeru oli palju. Anna oli siis 67 aastane.

Oli 1962/63 aastavahetus. Vahe majas oli koos noorte seltskond – kümme Kärkla keskkooli lõpetanut eesotsas Ruuben Postiga, kes olid aastaks kolhoosi tööle tulnud ja majarahvas. Tuli ka Anna kaasas omatehtud piparkoogid. Lauaul oli hiiu

õlu, siiakala, veel seda ja teist. Laulu ja tralli oli kõvasti. Anna lustis samuti kui nooredki.

Tahtsime Oleviga salaja abielu registreerida, kuna pulmi polnud millegi eest pidada. Viis päeva enne registreerimist saadi Kassaris sellest teada. Meile tehti selgeks, et pulmad peavad ikka olema. Kalju Marta lubas koolimajas ruumid, külarahvas tõi lauanõud. Anna tõi leiba, võid, koort, peeti. Olevi õed tegid kringlit ja saia. Kolhoosis töölolnud tüdrukutega tegime süldi ja rosolje. Olev tegi õlle ja laenas isalt 100 rubla, mille eest sai viina ja veini ostetud. Pidul oli aus ja uhke – oli tantsu ja laulu. Panso Volli tuli ka öösel kusagilt nugima. Kuu paistis ja tähed särasid kui nad Annaga pärast koju läksid.

Siis tuli Anna 70.sünnipäev. Seda peeti Anna kodus Lepal. Maja oli rahvast täis. Laud oli kaetud piki tuba. Toiduks oli, nagu Annal ikka, ahjuliha, mooritud kapsad, keedetud kartulid, sült, kartulisalat, rosolje, siiakala, heeringas hapukoore ja sibulaga ning hapukurk. Magustoiduks õunasupp, lõpuks õunakook ja kohv. Ja kange tralla, mis oli tehtud leivast, suhkrust ja pärmist. Tralla kääris Anna toas voodi kõrval. Pärast hoidis ta seda sahvris jahedas. Oli ka pudeleid kangema kraamiga. Koos olid

naabrid, sugulased, sõbrad ja suvitajad Silvia Rannamaa, Harald Suislepp, Olev Eskola, Helve ja Ants Viidalepp. Pärast tulid veel külapoisid nugima. Toas söödi, joodi ja lauldi, köögis käis kõva tants. Ruumi oli napilt, küll pörgati vastu pliiti, kappi ja lauda. Põrand oli pidevalt tantsijaid täis ja Anna nende keskel.

Anna 80. sünnipäeva korraldasime Silvia Rannamaa eestvõtmisel nii, et sünnipäevale tulijad panid rahad kokku ja läksime autodega Kärkla Rannapaargusse sünnipäeva pidama. Selle päeva puhul oli Oti Melita Annale teinud uhke soengu ja meigi. Oli väga ilus, vaikne ja päikesepaisteline septembrikuu ilm. Keegi oli teinud suure plakati „Lepa Anna 80“, mis oli pandud kepi otsa. Anna koos laste ja plakatiga tegid külavahel rongkäigu. Pärast oli lastele Lepa õueskaetud Anna sünnipäeva laud. Ei mäleta, kes seda korraldas või tegi seda Anna ise.

Õhtupoolikul sõitsime Kärdlasse Rannapaargu. Seal oli Mikk Mikiver filmitegijate pundiga juba ootamas. Lisaks Anna sugulastele ja sõpradele, olid pikkade laudade ääres kohad sisse võtnud ka tuntud kunstiinimesed. Olid kirjanikud Jaan Kross, Silvia Rannamaa, luuletajad Ellen Niit ja Harald Suislepp,

kunstnik Mari Liis Küla, näitlejad Olev Eskola, Voldemar Panso ja Mikk Mikiver. Seltskond oli elevil. Olukord oli kõigile ebaharilik. Ettevõtmine suurejooneline selles ajas, aastal 1974. Peeti kõnesid, kunstirahvas oli eriti hoos sõnu seadma ja sõna võtma. Mäletan, et Jaan Kross ütles muu hulgas: “Anna, me ripume sinu küljes nagu kasukas, mis on visatud varna”. Anna ise ka oli sõiduvees ja rõõmus, ilus ka. Oli juttu, laulu, tantsu ja lugematul hulgal tooste Anna terviseks. Panso Volli tervis oli sellal juba viletsavõitu, kuid Annat tantsitas ikkagi. Anna suur lauluinimene ei olnud, aga kerge tantsujalaga küll. Kui koju sõitsime, siis Mari Liis Küla ja Panso rääkisid, et neil on plaan Reigi saarele oma hütt püsti panna. Unistuseks see neil jäigi.

1978 aasta detsembri lõpul käis Anna Tallinnas Kivimäel Panso matusel. See oli külm ja lumine aeg. Anna imestas, mees oli temast 26 aastat noorem, et miks ta küll nii vara ära läks ja nii külmal ajal ka veel.

Järgmisel aastal pidasime Anna 85. sünnipäeva. Panime jälle rahad kokku. Kolhoosi

vanas sööklas (endine kolhoosi kontor, praegu Juss Rebase kodu) olid kokad katnud pikad lauad. Rahvast, nagu ikka, oli palju. Lauldi ja tantsiti, ka Anna tantsis, kuid oli tasasem kui tavaliselt. Ei mäleta, et ta kunagi oleks tervise üle kurnanud. See jutt käis ikka nagu naljaga pooleks.

1980 aastal käis Anna meie uues kodus soolaleival. Ta oli esimene soolaleivuline. Ei teatanud ette. Tuli omatehtud leivaga, millel auk sees ja selles sool. Nii nagu peab. Hiljem tegime soolaleivapeo, kuid kas Anna seal oli või mitte, seda ei mäleta. Anna tundis vist ette, et tal kaua enam aega ei ole. Ja nii oligi, et 25. detsembril oli Anna Kärldas vennapoja juures külas. Perenaine käis korraks õues vaipu kloppimas. Sel ajal Anna lamas diivanil ja oli sulgenud silmad igaveseks.

Anna matused olid 30. detsembril. Saatsime Anna ära tema kodunt Lepalt. Rahvast oli palju. See talv oli vähese lume ja väikese külmaga. Matus oli ilmalik. Laulis „Sõpruse“ kolhoosi naisansambel Maimu Laanepuu juhatusel. Anna sai viidud Kassari

kalmuaia keskele abikaasa Eduard Sooba kõrvale. Mered oli sel aastal kõrged. Hauda oli raske teha, vesi tungis hauda. Mehed käisid mitu korda enne matuseliste jõudmist kabeliaeda vett hauast välja võtmas. Mikk Mikiver jõudis Annat ära saatma kalmistule. Ta ütles Annale: “Täitsin oma lubaduse sulle kolm peotäit mulda kaasa anda!” Mikiver lahkus, sest pidi õhtuseks etenduseks teatrisse jõudma.

Anna peielaud oli kaetud Kassari rahvamaja saal U kujuliselt. Eelmisel päeval ja öösel olid Kassari kokad sööklas koos külarahvast abilistega toidud valmis teinud. Hommikul toodi need rahvamajja. Menüü oli sama, mis Anna tegi pidupäevaks.

Peielauas meenutati igasuguseid juhtumeid seoses Annaga. Pikad ja emotsionaalsed jutud olid Olev Eskolalt ja Ants Viidalepalt. Oli eriline ühe suure pere tunne. Lauldi palju. Istusime kaua koos.

Eks Annast räägitakse veel palju kordi. Anna maine vara oli napp, tema pärand jääb aga meile kõigile.

November 2014

Lepa Anna sukasääre stipendiumi üleandmine

Lepa Anna Sukasäärest tänavu stipendiumitaotlusi ei olnud.

Siin fotomeenus 2013.aastast Mustpeade Majas Tallinnas.

Tiiu Kopli andmas stipendiumi Tervishoiu Kõrgkooli IV kursuse üliõpilasele Maarja Niimannile.

Kõik ei ole meelest läinud, midagi on meeles veel ...

Hanikatsi Marju
s.1938

Minu elu lugu algab sellega, et sündisin Haapsalus 1938 aastal. Haiglast võttis mind kaasa Leeni, kellest sai minu ema. Elasime Vormsil rootslaste perekonnas, seal olid siis ema, isa, mamma ja papa. Kuid ajad muutusid, isa pidi sõtta minema, papa-mamma Rootsi elama. Meie emaga ei saanud sinna jääda ja pidime Hiiumaale Õunakusse tulema, kus elasid ema Leeni sugulased. See oli 1942 aasta varakevadel, meri oli veel jääs kui tulime Vormsilt ära. Kuna emal ei olnud võimalik mind Õunakusse jätta, viis ta mind Hanikatsile. Ütles veel, et tuleb mind vahest vaatama.

Hanikatsil said minu pereks Priidik, Julie ja nende tütar Roode. Priidik ja Julie olid kurtummad, aga kuidas ma nendega rääkima hakkasin, kui ei osanud sõnagi eesti keelt.

Teises peres elasid vennad Priidu, Johannes, nende õde Anna ja tema tütar Helmi, kes oli siis 10 aastane. Helmi käis siis juba koolis, koos saime olla suvel. Mängida ja õngedega kala püüda. Olimegi suurema osa ajast mere ääres.

Kevad algas jää minekuga, kuid mõnel aastal juhtus nii, et ei saanud mitu nädalat jalgsi ega paadiga Hiiumaale. Tuli oodata kuni tuli soodne torm, mis merest jäasupi ära viis. Siis pandi mõrrad sisse ja algas kalapüük. Mõrdu käidi igal hommikul vaatamas, vahest võttis Priidik mind sinna kaasa. Mäletan seda, et kala oli palju: haugid, angerjad, ahvenad, lestad, räimed ja mida kõike ei mäletagi. Suuremad haugid ja angerjad pandi sumpi, need läksid müügiks. Tuli kalalaev ja ostis need ära. Mõnikord juhtus ka turska mõrda, kuid need lasti merre tagasi. Nendel olid pead paistes, sest olid uppunud madruseid söönud.

Maal hakati ka kevadtöödega pihta, sõnnikuveo ja põldude harimisega. Kasvatati suve- ja talverukist, kartulit. Juurviljadest oli tähtsaim suhkrupeet, millest siirupit keedeti. Porgandit, kaalikat, peeti, sibulat, kurki ja tomatit. Tomat kasvas ja küpses kiviaia ääres, kus oli soojem ja varjuline koht.

Teiseperes kasvatati peale nende viljade ka otra, vahest ka nisu.

Loomi peeti mõlemis peres. Teisesperel oli 4 lehma,

hobune ja lambad, mõnel aastal ka siga ja pull. Meie perel oli 3 lehma, hobune ja kanad. Meelde on jäänud tibud, kui kana need peidust välja tõi.

Kevadega ilmusid rändlinnud ja neid oli palju, kes Hanikatsil pesitsesid. Kajakaid mitut liiki, meriharakad, tüllid, viired, nende pesad oli mere ääres kruusa peal. Puutüvedes olid pesad kosklatel, rohus ja põõsastes lagled, pardid, põldpüüd, kiived ja taustad. Ristlind isegi lauda põõningul. Linnud olid siis nii julged, sest keegi neid ei hirmutanud. Koskla pesadest sai mõnikord mune söögiks võetud. Vahest juhtus nii, et mitu lindu munesid ühte pessa, mida ei jõudnud välja haududa.

Kui meri sai jäävabaks, hakkas ka kalapaate liikuma ja Hanikatsil peatusid tormi tõttu. Tulid ka head naabrid Saarnaki laiult, kes Hiiumaalt kirja või ajalehe tõid. Kõige rohkem suheldigi Saarnaki elanikega, kes olid alati abivalmis aitama. Mäletan seda, et enne jäälagunemist toodi Hiiumaalt järgmiseks talveks poekaup ära, milleks olid tikud, petrooleum ja sool. Ülejäänud oli kodus kasvatatud ja valmistatud.

Vilja jahvatati oma veskis, leib küpsetati oma leivaahjus ja kõik toiduained olid olemas. Magusat sai suhkrupeedist ja moosi õuntest, põldmarjadest. Liha sai enamasti sügisel kui mõnel lambal või mullikal nahk maha võeti ja liha soola pandi.

Kevadpühadel värviti alati mune sibulakoortega ja seda tehti püha hommikul.

Teine tähtis kevadpüha oli nelipühi, siis toodi kased tuppä.

Kevadest saab suvi ja peale jaanipäeva hakati heina tegema.

Jaanilaupäeva õhtul põletati jaanituld ja selleks raius Priidu mere ääres suure kuhja kadakaid ja õhtul olime kõik tule juures. Jaanituled paistsid ka teistelt laidudelt Saarnakilt ja Kassarist.

Heina niideti enamasti käsitsi, sest lage maad oli vähem, aga seda niitis Teispere Johannes. Neil oli niidumasin ja aitas ka meie perel heina niita. Loo võtmine käis ikka käsitsi. Hein pandi talveks lauda pööningule ja tehti kuhjadesse. Hein pidi ennem valmis saama kui algas rukkilõikus. Ja ikka sai ka, sest suved olid päekese poolest helled ja heinaajal tavaliselt vihma ei sadanud.

Rukis niideti vikatiga, seoti vihkudesse ja pandi

hakkidesse. Edasi veeti siis rehemaja juurde, kus kahe pere peale oli rehepeksu masin. Seal siis kahe perega toimus vilja masindamine. Seal saime meie Helmiga abiks olla vihkude kätteandmisel. Põhk pandi kuhjadesse, vili veel kuivama enne kui aita salvedesse sai.

Suvel sai ka kala püüda, põhjaõngedega angerjaid ja ka teisi kalu. See oli ikka põnev, kui õhtul õnged merre lasime ja hommikul vara välja läksime võtma. Ega saanudki õieti magada, sest angerjad võisid õnge otsast lahti keerata. Augustikuus püüti säinaid noodaga. Ilusa ilmaga tulid säinad madalasse vette mängima ja tõmmati noot kalaparvele ümber. Mõnikord oli nooda mõrd kalu täis. Säinad puhastati, soolati ja kuivatati. Kui head need olid! Talveks pandi tunni, soola kergelt vahele. Põhitoiduks oli siis kala, sest seda sai ise püüda.

Aeg aga muudkui läks sügisesse kartulivõtu, juurviljade koristamise, põlluharimise ja talirukki külviga.

Eriti on meelde jäänud 1944 aasta sügis, kui hakati Rootsi põgenema. Hanikatsile kogunesid sugulased Hiiumaalt Priidiku venna Nigula lapsed ja õde Eliise oma poegadega. Tulid ka Teispere õed ja vend, kes elasid Tallinnas, õed Senta ja Leene, vend August

peredega ja veel teisi. Rootsi sõideti kahe paadiga, kummaski umbes kümme inimest. Esimene jõudis õnnelikult Rootsimaa randa, aga teine jäi tormi kätte, mootor läks rikki ja tuul kandis nad Soome. Sealt siis läbi raskuste ikka kohale jõudsid.

Meie pere, need olid siis Priidiku sugulased, kelle lahkumine on eriliselt meeles, sest enne minekut ütles Roode mulle, et nad lähevad minu ema Saara juurde Rootsi. Ema oli sinna koos pererahvaga, kelle juures ta Haapsalus teenijana töötas, lahkunud 1939 aastal. Nii sai Leenist minu kasuema, Priidikust-Juliest vanaisa-vanaema, Roodest tädi. Nii sain teada, kes oli tegelikult minu ema., keda ma elus ei ole kunagi näinud. Miks seda kõike nii tehti, seletas Leeni, et ta tahtis Saarat aidata, et Saara ei kaotaks töökohta, kuigi nad ei olnud ennem tuttavad ega sugulased. Kui emast sain teada 6.aastasena, siis isast 60 aastat hiljem.

Sellel sügisel olid suured tormid, siis oli põgenikel raske ja paljud pidid Hanikatsil tuulevarjus head ilma ootama. Allatuult rannas oli paate vahel 20 ringis, kes tulid mandri poolt. Käidi ka toiduabi palumas. Andsime mida oli, leiba, piima, kala. Selle eest, et aitasime põgenikke ja ka

seda, et meie inimesi põgenes Rootsi süüdistati ja meid oleks küüditatud 1949 aasta kevadel. Oli koolivaheaeg, kui see pidi toimuma. Mäletan, et meil olid asjad pakitud ja olime öö läbi üleval. Aga, et oli olnud kevad ja jää maa ääres juba pehme, vajusid küüditajate hobused läbi jää. Nii nad ei jõudnudki Hanikatsile ja meil see pikk sõit ära. Hiljem käidi küll tihti midagi otsimas, olid need mingid asjad, mis põgenikud maha jätsid, ei tea, aga piirivalvurid oli sagedased külalised. Nii see tormiline sügis lõppes ja algas uus ajajärk.

Oli küll raske, aga jõulud tulid ikka paksu lumega, Hiiumaalt

toodud jõulukuuse ja jõuluvana. Hanikatsil kasvas siis küll ainult kaks kuuske – üks istutatud Teispere õuel ja praegugi alles, teine keset Lepana metsa, tammedega ühepikkuseks sirgunud. Nüüd on Hanikatsil kuusi-mände juba rohkem. Jõulud olid ikka kõige tähtsamad pühad aastas ja võimalustel valmistuti nendeks igati. Söögiks oli jõululaupäeval liha. Selleks oli veise rind. Lisaks kartulid, kaalikad, porgandid. Vahest tehti ka sülti ja valget vorsti. Kindlasti tegime vanaemaga piparkooke suhkrupist, sest suhkrut siis polnud. Kui veel jõuluvana

käis ja kingituse tõi, oli rõõmu kui palju. Ükskord paistis jõuluvana mantli vahelt Teispere Anna kleidisiil, aga ega see palju midagi ei muutnud.

Vanaisa luges jõululaupäeval piiblit ja vanaema jutluse raamatut. Minul oli väike pildipiibel, kust ma ka lugema õppisin. Jõuluhommikul käisin Teispere, kus Anna palveid luges ja jõululaule laulis. Sain temalt selgeks laulud ja selle, mis oli temale omane. Seda mina ei ole kaotanud läbi aegade ja saadab mind elu lõpuni.

Oktoober 2014

Kümneaastased „Õilajad“ kutsusid lõpupeole

Aastal 2004 nägi Kassaris ilmavalgust ansambel „Õilajad“.

Miks just aastal 2004? Sest sellel aastal ostis Kassari Haridusselts, mida juhtis tol ajal Merike Niimann, meile süntesaatori. Uhke ja suure ja kalli. Tegelikult oli see sündmus veelgi ilusam – meie juhendajal ja pillimängijal Maie Ruuberil anti võimalus pill ise välja valida. Ja ta valis hea pilli. See on nüüd mänginud tõrgeteta juba kümme aastat ja ehk mängib veelgi. Nojah, väikseid tõrkeid on küll paaril korral esinenud – pilli hääl on muutunud kuidagi põrisevaks ja summutatuks – aga me oleme suutnud probleemid ise lahendada, võttes ära noodid süntesaatori kõlarite pealt.

Nagu öeldud, on meie kunstiline juht Maie Ruuber. Väga tore ja sõbralik inimene. Ja kannatlik – talub üsna hästi ka seda, kui me vahel proovides üleannetuks muutume ja lobisema kipume. Aga eks ta saab aru – on ju meie kooskäimise üheks põhjuseks just see, et kodusest argielust hetkeks välja saada ja meeldivate inimestega suhelda.

Meie esimene esinemine toimus kadripäeval „Vetsi Tallis“. Ansamblisse kuulusid siis Maie Ruuber, Vilja Saar, Valve Mölder, Asta Hollmann, Helme Pilnik, Hilja Põllu, Kallu Rebane, Kalju Hülgi ja Aivar Lorits. Olime oma esimesel ülesastumisel nii häbelikud, et ei tõusnud püstigi, laulsime niisama laua ümber, niiõelda ninad vastamisi. Kuigi varasemaid esinemiskogemusi oli meil kõigil. Ei tea, millest see tuli, ehk sellest, et kollektiiv oli alles uus, koos olime laulnud alles mõne kuu. Esimeseks lauluks oli „Sügis“. Ilus laul, mida tahame esitada ka oma kümnendal juubelikontserdil, mille kavatseme läbi viia jälle „Vetsi Tallis“.

Kollektiivile on aegade jooksul lisandunud uusi lauljaid. Pärast ühte esinemist Kassari Seltsimajas tuli meie juurde üks särasilmne noor naisterahvas ja avaldas soovi meie lauljateperegale liituda. Olime rõõmuga nõus. Tema nimi on Elli Rüütel ja ta laulab meiega vapralt kaasa ka praegu. Olime kutsunud meiega liituma Anu Tüllit, Mariana Augi, Anne Nurga ja Mati Kalda ja oleme väga rõõmsad, et nad on meile jaatava sõnaga vastanud.

Anu ja Mariana hääled kõlavad kaunitult meie ridades ka täna – aitäh teile! Mati Kalda enam meiega koos ei laula – ega see poleks võimalikki, elab ta ju nüüd Tartus. Mati Kaldale oleme tänu võlgu selle eest, et tema leidis meie ansamblile nime – pärast seda, kui olime seda juba aastaid otsinud ja olime üsna juba lootuse kaotanud, et kunagi ka sobiva leiame. Ilus hiiukeelne sõna „õilajad“ – kes veel ei tea, mida see tähendab, see küsigu oma vanaema või vanaisa käest.

Mõnda aega laulis meiega kaasa Anne Nurk. Küllap ta teadis, et tema tütar Elli peab ansamblis üksinda teise hääle laulmisega hakkama saama ja tuli appi. Aga ju ta aru sai, et tütar tuleb toime, pealegi väga edukalt – ja lahkus. Kahju, aga oma panuse jõudis ta selle lühikese aja jooksul siiski anda.

Lahkujaid on teisigi. Manala teed on läinud Hilja Põllo. Südame teeb soojaks, kui meenutada, kuidas Hilja hakkas alati käega takti lööma, kui meie lauluviisid liiga aeglasteks või venivateks muutusid. Ka ei olnud tal mingi probleem uuele laulule, mille õppimine parasjagu käsil, teine hääl juurde „võluda“ – ta ütles, et

laulab tertsis ja asi kombes.
Ja oli ka.

Mitu aastat laulis ansamblis Helme Pilnik. Kuni tal tuli otsustada, kumbas ansamblis edasi laulda, kas „Höbelõngas“ või „Öilajate“ ridades. Jah, ega inimene kõike jõua. Aga me ei ole talle selle otsuse pärast üldse pahased, vaid soovime talle ainult kõike head. Ja eks me peame tema mehest ka aru saama – ega pole kerge elada koos naisega, kui pead talle mõeldes omaette alatasa õhkama, et tuleb aga jälle ja läheb aga jälle ...

Lauljate ridadest on lahkunud Vilja Saar. Tal oleks laululusti jätkunud veel ei tea kui kauaks, kui aga tervis oleks võimaldanud. Vilja andis oma panuse sellega, et pidas meie tegemiste kohta täpset päevikut, oli meie ansambli laekahoidja, pidas

hoolega meeles kõigi sünnipäevad ja hoolitses, et neid ka väarikalt tähistataks, kirjutas meie tegemistest ajalehes ja oli muidu meie tegemiste organisatoorse poole A ja O.

Enam ei laula kaasa ka Asta Hollmann. Pole midagi teha, aeg teeb oma töö ja nooremaks ei muutu meist keegi. Eks temastki tunneme me puudust, alati rõõmsameelsest ja naeratavast Aastast.

Kümme aastat saab siis tänavu täis. Päris pikk ja soliidne aeg. Ja meie ühine otsus on, et paneme nüüd oma tegevusele väarika punkti. Ja teeme seda Vetsi Tallis – ikka sealsamas, kus me kunagi alustasime. Ja laulame jälle „Sügist“, nagu ka kümme aastat tagasi. Aga ka palju teisi laule – tulge kõik kuulama, kellel selleks

lusti ja aega! Ja kes ei tule, sellel tuleb arvestada sellega, et tal jääb „Öilajate“ esinemine üldse kuulmata ja nägemata. Sest see on meie viimane kontsert.

Millest siis see meie otsus lõpetada? Kuidagi on selline tunne, et see elupeatükk on nüüd ilusti lõpuni kirjutatud ja ei tasu liiga kaua venitada lavalaudadelt lahkumisega. Usume siiski, et Kassaris lauldakse ka edaspidi ja et meie uhke pill kellegi teise osavate sõrmede all veel palju ilusaid meloodiaid ilmale toob. Meil oli väga ilus algus ja usume, et lõpp tuleb sama ilus. Ja meil on, mida meenutada ja mille üle rõõmustada.

Aitäh kõigile, kes nende aastate jooksul on meid kuulamas-vaatamas käinud!

Ansambel
„Öilajad“

„Öilajate“
lauluproov.

Vasakult:
Maie Ruuber,
Elli Rüütel,
Valve Mölder,
Kallu Rebane,
Anu Tüll,
Mariana Aug ja
Kalju Hülgl.

Kassari kultuurineljapäevad 2014 – tehtud!

Margit Kääramees KKNP projektijuht

Aasta tagasi tekkinud idee rikastada Kassari saare kultuurielu, lähendada ja koondada siin tegutsevaid asjalikke inimesi, pikendada turismihoaega ning läbi selle kõige hoida Kassari nimi pildil ka laiemalt, tundus alguses olema üsnagi utoopiline ja nii mõnigi kahtles selle teostumises. Aga see sai tänu tublile meeskonnale teoks ja täpselt sellises mahus ning sisus, mis antud hetke materiaalsed- ja inimressursid võimaldasid.

Mõte taolise ettevõtmise korraldamiseks arenes vaikselt edasi Kodukandi Avatud Külavärvade projektist 2012.a., kus külalised ootasid mitte üksikud külad nagu mujal Eestis, vaid kogu Kassari saar. See oli vahva ettevõtmine ja selle järel poetas nii mõnigi kaasalööja lause, et miks mitte teha seda igal aastal, aga siis jäi see mõtteks, mis vaikselt edasi tiksus... kuni 2014.a. tundus aeg edasitegutsemiseks küps olema.

Kassari saar on midagi nii konkreetset ja haaratavat, siin elab palju tegusaid inimesi oma eripalgeliste

ettevõtmistega, on olemas loodus-ja kultuuriväärtused, mida on hea eksponeerida, on heal tasemel taristu erinevate sündmuste läbiviimiseks – see kõik kokku moodustabki selle nn võimaliku tooraine väärt roa valmistamiseks, tuleb ainult need komponendid omavahel kokku segada. Ilmselgelt on selline ettevõtmine võimalik ainult koostöös ja ühiste jõudude koondamisel ning oli meile kõigile uus kogemus, mida muidugi annab edasi arendada. Võib-olla on midagi sellist ka kuskil mujal tehtud, kuid sellist ühel konkreetsel nädalapäeval nii pikalt toimuvat sündmustesarja, kus löövad kaasa erinevate eluvaldkondade esindajad, ei ole küll teada. Oluliseim kogu selle ettevõtmise juures oligi terve saare ettevõtjate ja teiste asjalike inimeste liitmine ühe eesmärgi nimel – kes soovis kaasa lüüa, oli teretulnud. Samuti oli eesmärgiks nii kohalikele kui saare külalistele eripalgeliste tegevuste võimaluste loomine – kes tahtis, sai osaleda mitmekesises programmis, kust oleks midagi hingele pidanud leidma küll iga soovija. Kindlasti oli oluline ka

sündmuste hajutamine ja nädalalõppude pikendamine, et kõik sündmused ei toimuks vaid reedeti-laupäeviti-pühapäeviti.

Esimesel aastal kasutasime reklaamikanalitena peamiselt sotsiaalmeediat ja interneti muid võimalusi, hea partner oli hiiu.ee, kus oli üleval reklaambänner SUVI KASSARIS ehk siis me ei piirdunud ainult neljapäevade reklaamimisega, vaid sidusime kokku meile teada olevad sündmused kogu Kassari saarel ja pakkusime seda kõike kui tervikut. Kindlasti ei olnud meil teada kõiki sündmusi, aga loodame et edaspidi saame kokku täiuslikuma kalendri ja jätkame kindlasti kogu Kassari tegemiste tutvustamisega. Esimene aasta näitas potentsiaali olemasolu kohalike tegijate hulgas, tänud ka neile, kellel oli olemas valmisolek kaasalöömiseks, kuid seekord veel ei saanud reaalsuseks. Eks iga asi nõuab sisetöötamist ning harjumist, seda nii kohalike kui külaliste seas.

Kassari Kultuurineljapäevade kava hõlmas paljusid erinevaid teemasid alates tervislikust liikumisest,

meretraditsioonide väärtustamisest, kunstist, teatrist, kirjandusest, ajaloost, muusikast ... 1. maist kuni 11. septembrini toimus kultuurineljapäevade raames mitmeid erinevaid ettevõtmisi, nende hulgas 23 matka, 1 tervise-ja ilupäev, 2 väljasõitu merele, 2 öökino, 4 etendust, 2 reisimuljete õhtut, 10 erinevat teemapäeva, 7 kontserti, 1 raamatuesitlus, 5 näitust. Paljud asjad kattusid ja täiendasid üksteist, mis andis sündmustele laiemat kõlapinda.

KAASALÖÖJAD KASSARIST – suured-suured tänud teile kõigile, kes te olite juures nii füüsiliselt kui moraalselt, ilma tubli meeskonnata selliseid asju korda ei saada! Oma võimaluste piires panid öla alla: **Taavet Tikk** – valmidus korraldama 16 hommikumatka, millest vaid 3 jäid halva ilma tõttu ära; **Liisi Kummer-Leman** - Kassari rahvamaja tegevuste väljamõtlemine ja läbiviimine, sh kunstinäitused, kontserdid, etendused, kohvikud, raamatuesitlus; **Kassari Haridusseltsi näitetrupp** ja Tiivi Lipp - 3 etendust „Hullu Antsu abiga“ toimusid spetsiaalselt neljapäeviti; **Ester Tammis** ja Vetsi Tall - 5 teemapäeva „Leiva lugu ja leiva tegu“, neljapäeviti eripakkumine kõrtsitoitudele; **Merike Niimann** – kaks Pingituuri

Kassari loomeinimeste radadele; **Tiiu Kopli** – kaks Kassari keskuse ajalugu tutvustavat matka; **Maarja Niimann** – filmi Kassarist ja kassarlastest, mida näidati ühel kultuurineljapäeval; **Maie Vikerpuur** muljetas oma reisist Ameerika rahvusparkidest; **perekond Jõpiselg** viis läbi Orjaku mõisa tuuri ja Dagen Hausi külalistemaja ühepäevakohvikud; **perekond Kukk** tutvustas purjelaev „Marthat“ ja selle ümbermaailmareisi; **Linda Tikk** korraldas teemapäeva „Hobuseaasta tegemised hobusekasvatustalus“; **Kalev Vahe** teemapäev Kassari kiviveski ajaloost ja tulevikuplaanidest; Indrek Kääramees oli valmis väljasõitudeks merele kalapaadiga, valmisolek väljasõitude tegemiseks oli veel Rein Tikkal ja Hiiu Purjelaeva Seltsil.

Paljude sündmuste juures tegime ka ühepäevakohvikuid, kus pakkusime kohalike perenaiste küpsetisi - siinkohal tänusõnad kõigile neile, kes küpsetasid ja teenindasid. Erilised tänud Orjaku külamaja kohvikute naiskonnale, kus osalesid nii emad kui lapsed! Kassari rahvamaajas aitas sündmuste läbiviimisel kaasa ka rahvusvaheline seltskond vabatahtlikke, kellest oli rahvamaja perenaisel Liisil palju abi.

Meil oli kaasalööjaid ka väljastpoolt Kassari saart ehk siis need, kes olid valmis oma tegevusi ja sündmusi just neljapäeviti Kassari saarel tegema: **Inna Lepik** - valmisolek 4 matka tegemiseks, ilma tõttu kõik ei teostunud; **MTÜ Hiiumaa Kino** – 2 öökino augustis Orjaku külamajas; **Hiiumaa Homecoming Festival**, Dmitri Bulgakov ja Ermo Mäeots – festivali avakontsert Orjaku saalimajas, super kõrgtasemel muusikaelamus rohkele publikule; **Hiiu Folk ja Astrid Nõlvak** – tasuta kontsert Orjaku saalimajas rahvamuusik Lilian Kapilt. Lisaks veel muud kontserdid nii Orjaku külamajas kui Kassari rahvamajas: Rauno Pehka autorilaulude õhtu, Timo Lige pereansambli kontsert, Duo 2+ Martin Uuskari ja Arvo Haasma, Ingel ja Marion Undusk.

Oma kindlat kohta kultuurineljapäevade programmis omasid ka erinevad näitused: Orjakus Tiit Jõgi laevamudelite näitus, MTÜ Halulaev näitus „Hiiumaa purjelaevanduse ajaloost“, Hiiumaa Muusemi näitus „Hiiumaa kalatööstuse ajaloost“ ning Kassaris Toomas Altmäe kunstinäitus ja Näitus Noor Eesti Kunst.

Kuna tegemist ei olnud äriliste ettevõtmistega, korraldasid ju kõike vabatahtlikud ja tegemised oli vahatahtlikkuse alusel, siis

on väga oluline toetajate olemasolu - suured tänud Käina VV, Kultuurkapital, KÜSK kohaliku omaalgatuse programm ja muidugi kõik need, kes kaasa löid ja oma aega selleks pühendasid - ilma selleta ei oleks maist septembrini toimunud kõike seda, mida nüüd kokku võtsime.

Kassari saare koostegemist on märgatud ka kaugemalt, nii said vabariikliku Ühisnädala raames

Koosmeele Kandjad 2014 tunnustuse MTÜ Kassari Haridusselts, MTÜ Orjaku Külaselts ja kultuurineljapäevade projektijuht Margit Kääramees.

Kindlasti elavdasid need ettevõtmised kogu Kassari saare elu ja neist said omamoodi osa ka need ettevõtjad, kes ise otseselt kaasa ei löönud. Näiteks Orjaku külamaja külastas suve jooksul üle 4000

inimese ja neist ainult Kassari KNP sündmusi ligi 700, kes kõik ju kuskil ka einestasid, kaugemalt tulnud ööbisid, ilmselt osteti meeneid, kasutati muid teenuseid. ..

TÄNU KÕIGILE, kes nõu ja jõuga kaasa löid! Kohtume Kassari Kultuurneljapäevad 2015 tegemistes!

Anna Haava

15.10.1864-13.03.1957

Õnne Kepp

Luuletaja Anna Haava oli äärmiselt tundeline inimene. Kuigi ta oma ülimat hellatundelisust häbenes, ei saanud ta ka vaiki olla – süda oli tulvil. Tulevase poetessi anne puhkes õitsele hõiskavas õnnehurmas, jäi aga igineitsilikuks kõigis oma võitudes ja kaotustes.

1864 aastal sündis Kodavere kandis kaks loojat: Juhan Liiv ja Anna Haava. Samavõrra üksikud ja traagilise saatusega olid nad mõlemad. Miskipärast on Anna Haavale tähelepanu pööratud vaid juubelite aegu, mida tema pika elu jooksul oli ka palju. Praegunegi kirjutis püüab taas meenutada ühte habrast ja tagasihoidlikku laulikut, kes on ajast aega olnud meie heliloojate suur lemmik.

Kõik me oleme pärit oma lapsepõlvest. Sealt saame kaasa loodustunnetuse, armastuse kodu ja vanemate vastu, eluväärtused. Nii sündis oma aega 15.oktoobril 1864 saja-aastase rehielamu otsakambris Joosep ja Sohvi Havakivvi teine tütar Anna Rosalie Havakivvi, kes esimestel elupäevadel viril ja haiglane oli. Lapse häda oli sedavõrd suur, et ei loodetud talle enam elupäevi, ja

kiiremas korras tehti talle hädaristimine. Pärast ristimist aga valmistas laps üllatuse: hakkas paranema ja unustas haiguse päriselt.

Kuni üheksanda eluaastani sai lapse maailmaks vana üksik talu oma võimsa loodusmaastiku ja suure kodakonnaga. Viieaastaselt õppis Anna lugema. Oma esimesed sammud sellel teel tegi ta Carl Robert Jakobsoni lugemisraamatu abil, kuid peagi hakkas ta isa lugemisvara vallutama: Kreutzwaldi „Maa ja mere pildid“, Jannseni Sannumetoja ja Eesti Postimehe aastakäigud said tema lugemisõhina peamisteks kaaslasteks. Isa viiulimäng, luuletused Jakobsoni lugemisraamatus ja talveõhtuti ette loetav „Kalevipoeg“ andsid peamise osa Anna kujutluse tekkimiseks helisevast ja lainetavast iluriigist igapäeva elu kõrval. Ilu päriskodu näis lapsele asuvat looduses. Sealt saab alguse Looja ja looduse kokkupõimimine, millest Anna hiljem luulendab ja mis heliseb ta hinges elu lõpuni. Anna Haava panteistlikust loodustunnetusest sünnivad eesti kirjandusklassikasse kuuluvad luuletused.

Esimesed värsid saksa keeles.

Kuid iluriigi avastamine oli ainult üks osa Anna lapsepõlvkogemusest. Ei jäänud teistel märkamata tema elav mõttekujutus ja värsileidlikkus. Kuuldud juttude põhjal lõi ta endale lugusid ja leelutas neid kammipilliga.. Püüdis jutud ka värssi panna. Nii möödusid lapsepõlveaastad helgelt ja rõõmuliselt, lapseni ei ulatunud kõik raskused ja katastroofid perekonna suurte liikmete elus. Nendest aegadest kirjutas Anna Haava hiljem paksu raamatu pealkirjaga „Mälestusi Laanekivi Manni lapsepõlvest“, kus ta elab sügavalt kaasa oma minevikule ja elustab ühe Eestimaa kandi eluolu rahvusliku liikumise kõrgperioodil.

1873. aasta sügisel läks Anna Haava paarikümne versta kaugusel asuvasse kooli. Seal oli saksa keele ainuvõim, mille tõttu muutis koolipreili Anna perekonnanime kohe ja enesestmõistetavalt Espensteiniks. Anna kuulus mitmest murest hoolimata paremate õpilaste hulka. Pataste kool pani põhja ka tema perfektsele saksa ja vene keele oskusele, mida ta

hiljem kasutas tõlketöös. Väljaspool lugemikku ja emakeeletundi oli kooli õhkkond kirjanduslike huvide vastu aga mõistmatu ja külm. Siin valitses praktiline vaim, mis juhtis tütarlapsi kõigepealt kööki ja peene näputöö juurde. Perekondlikud lahkkelid ja kooli kuiv õpetamisstiil mõjusid kaasa, et Anna jäi verevaeseks ja muutus närviliseks, kaotas oma haruldase mälu ja oli korra raskesti haigegi. Nii ei saanud õppimisest enam asja ja 1876 aasta suvest jäi ta koolist ära. Paari aasta pärast viis isa tütre Tartusse, kus tüdruk õppis mitmes koolis. 1885 aasta talvel lõpetas Anna Tartu Linna Kõrgema Tütarlastekooli, mille küpsustunnistus andis mõeldava hariduse ülemmäära Baltikumis. Nendel aastatel algas ka Anna Haava luuletajatee, kuigi alguses saksa keeles ja eeskujudele toetudes.

Siis algas tööotsimine. Anna Haava püüdis ennast toita kostikodu pidamisega. Samal ajal otsis ta kontakti eesti rahvuslike ringkondadega. 1885. aasta suvel astus ta Postimehe toimetaja Karl August Hermann'i laulukoori ja ühines Hermann'i ümber koondunud ringiga. Laulukooris kohtus ta inimesega, kellel oli suur tähtsus tema luuleande puhkemises – temale, noorele ja andekale

teoloogitudengile Jaan Lellepile olid pühendatud Anna Haava esimese loominguperioodi armastuslaulud. Kümne aasta jooksul ilmus noore neiu värssidega kolm kogu.

Ole suurem kui su saatus!

Elu lennukaar tegi aga järsu pöörde: 1890-ndate alguses hakkavad luuletajat jälitama üha uued füüsilist ja vaimset tervist vapustavad kaotused, mis viivad ta sajandivahetusel katastroofi äärel. Juhan Luiga võtab Anna Haava enda juurde närvikliinikusse toibuma. Perekondlike raskuste, mitme kodakondse surma kõrval sai traagilise suuna ka armastuslugu: siit ilmast lahku armastatud Jaan Lellep, kellega oli just otsustatud ühine kodu luua. Anna sõidab ennast kosutama välismaale, kuid leidmata sealt lohtu, pöördub tagasi Tartusse. Peagi jõuab ta tööotsinguil Peterburi.

Nii kulgesid pikad ja kurnavad reisiaastad, põgenemine kannatuste eest. Anna Haava nimi kaob aastateks ajakirjandusest, tal ei jätku elu haardes sipeldes kirjutamiseks jõudu. Õnneks leiab ta peagi lohutuse luuletuses „Sa ole suurem kui su saatus“, mis jääb tema edaspidise olemise põhimõtteks.

Tervenemine 20. sajandi alguses tõi kaasa vastupandamatu elu-ja luuletamistahte. Haava otsustas proovida vabakutselise kirjaniku põlve Tartus, selle algus aga kujunes tema elu üheks süngemaks ajajärguks. Kuid õnne oli ka. Värskes tööhoos valmis olemasolevatest luuletustest uus värsikogu, mida Haava pakkus kirjastajale Karl Eduard Söödile, kes lükkas käsikirja tagasi. Hilisemates meenutustes on Haava selle loo sidunud enda kinnismõttelise vaenuga Söödi vastu. Sellest ajast algas kohvilaudades Anna Haava ja Karl Eduard Söödi paaripanek, umbes nii, et vana armastus. See jutuvada vihastas alati Haavat, kui ta seda aimas. Ta sai kurjaks isegi seal, kus polnud mingit põhjust vihastuda. Aga umbusk ja raev selle teema suhtes jälitaski teda elu lõpuni. Isegi vanas eas piinas Haavat väiksemagi ebaõnnestumise puhul idee fixe, et kõik on Söödi intriigide tulemus.

1905. aasta lõpust teenis Haava ülalpidamist tõlketööga Postimehe kirjanduslikele lisadele ja sisustas lehte huvitavate kirjutistega. Uut liiki kutsetöö pärast pikki haigetepeõetamise ja majapidamisega täidetud aastaid mõjus kirjaniku arengule soodsalt. Oma

tõlgetega aitas ta rahuldada uuel sajandil tormiliselt kasvanud huvi teiste rahvaste kirjanduse vastu. Paralleelselt tõlketööga ajalehele võttis Haava käsile mitme maailmakirjandusteose eestindamise. Siin kujunes tal kaks teemaderingi: laste- ja noortekirjandus ning klassikaline värsskõneline näitekirjandus.

Ka lüürikas tähistavad need aastad uut etappi maailmamõistmises, taasleitus eluuga pöördub Haava mõtte kaasinimese, kodumaa ja rahva poole. Noorusluule romantiliste unistuste asemele on astunud reaalsed ideaalid, tunne ja tundlemine on asendunud muheda huumori ja rahvalähedase ütlemissviisiga.

Unistus oma tõelisest kodust.

Nagu kunagi oma laulukevadel, saab ka sajandi kahe alguskümnendi lüürikas jälle peaküsimuseks armastus. See pole siiski kadunud õiekuu tagasikutsumine, vaid uue südamesilla loomine üle uute ohtude. Keskseks emotsiooniks üksijäänud Anna Haava elus sai kiindumus Jaan Lellepi lapsepõlvesõbra ja tudengikaaslase Heinrich Koppeli vastu, kes samuti oli kaotanud abikaasa. Haava tunded arenesid ühise kodu

loomise sooviks, millele teiselt poolt suudeti vastata ainult osavõtliku sõpruse ja elupikkuse austusega. See kiindumus sai ajendiks paljudele Haava hilisema loominguperioodi lembelauludele.

Hoolimata usinast tõlketööst ja viljakast loometegevusest jäid Anna Haava elutingimused 20.sajandi alguse Tartus kasinaks. Pidevaks mureallikaks sai talle korteriküsimus. Vajadus üüriga kokku hoida sundis peavarju otsima äärelinna üüritoaketest. Ühes niisuguses ärklikambris sündis üks tema kuulsamaid luuletusi „Kui puhus mu katusekambrisse tuul“, mis iseloomustab täpselt Anna Haava elu ja tundeid loomingulises kontekstis. Materiaalselt eriti rasked olid Haavale I maailmasõja aeg ja Eesti Vabariigi algusaastad, nii et ta oli taas tervisliku katastroofi äärel. Vabariigi tulekuga sai Haava 500-margase pensioni, mis 1930.aastate lõpul tõusis kaheksakümnele kroonile kuus. Võitlus nõrgavõitu tervisega neelas aga kõik tema säästud. Nii ei teostunud ka iseseisvuse ajal poetessi suur unistus saada endale tõeline kodu. Siiski laulab Haava nendel aastatel ilusast elust ja oma vabast Eesti riigist. Luuleiha on talle teiseks olemise vormiks, mis on ainelisest, igapäevasest olemisest kõrgem ja ülem.

Kestvas olemuslikus kibestumises sünnivad aga taas tagakiusamise kinnismõtted. Kibestumist ja võõrdumist aitab ületada kodumaa mulla kujundis väljenduv sügav isamaaarmastus. See on ainus eluläte ja ihalus.

Anna Haava on alati olnud väljaspool ajajärgu pulbitsevat kirjanduselu. Teda ei võtnud omaks Noor-Eesti ajajärk, ei tuletanud meelde Siuru ega ajaluule. Looming ei avaldanud aastail 1923-1930 ühtegi tema luuletust ega retsenseerinud ta luulekogusid. Tema osaks jäävad ainult juubelitähistused. Siis ärkab üldsus, nähes, et on eesti luulele midagi võlgu. Ent Haava ei pidanudki enda õnnistamisest lugu ja püüdis alati varjuda avaliku tunnustuse eest, mis tuli variserliku kunstitegelase suust. Ainus tunnustus Tartu linnavalitsuselt saabus 75.sünnipäevaks 1939 aastal: Anna Haava sai korraliku korteri Tähtvere linnajaos.

Saksa okupatsiooni aegsetes olmeraskustes ei unustanud Haava kirjatööd. Ta püüdis kohendada juba põhijoontes valmis olevat uut värsikogu ja võttis varjendissegi kaasa memuaaride käsikirja. Avaldamisvõimalusi sõjaaegses tegelikkuses aga ei tulnud. 1944.aasta sügisel, Punaarmee pealetungi tõttu,

läks Haava sõjapakku Põltsamaale.

Pärast vintsutusi paigutati kurnatud luuletaja veresoonte lubjastuse ja kõrge vererõhu tõttu Põltsamaa linnahaiglasse. Veebruaris 1945 teatas Eesti NSV sotsiaalkindlustuse rahvakomissariaat haiglas viibivale Anna Haavale, et talle on määratud vabariikliku tähtsusega personaalpension 500 rubla kuus ühes korteri-, kütte- ja valgustuskulude tasumisega. Nüüd lõpuks oli õnn Anna Haava õuel. Ta võis minna koju.

Haava elu ENSV-s oli korrastatud ja tasakaalus. Kuigi poetess redigeeris ikka veel oma mälestusi, otsustas võim tema 90.sünnipäevaks välja anda luulevalimiku. Vastupunnimistest hoolimata – Haava soovis kogutud luuletuste väljaannet – ilmuski valitud luuletuste

raamat 1954.aastal ilma ühegi religioosse värstita, ilma Jumalata, kellest Haava looming nii rikas on. Anna Haava tasalülitati nõukogude ideoloogia vaimus ja tehti iidoliks. Ta oli nõukogude võimu jaoks tulus näide, kuna tema looming ei sisalda mingit kodanlikku natsionalismi. Tema ideeline puhtus ja rahvalähedus lubasid ideoloogiavabalt avaldada värse armastusest, loodusest ja kurjast saatusest. Ta kuulus ju rohkem 19.sajandisse ja 20.sajandi alguskümnenisse. Anna Haava oli nimi, mida rahvas hästi teadis, kirjanik, kelle elu ja looming kohati näilise apoliitilisusega sobis hästi näitama töötava inimese pürgimusi sotsialistlikus elukorralduses.

Anna Haava suri kõrges vanuses 13.märtsil 1957. Tema soov oli, et ta

riietatakse valgesse ja maetakse valges kirstus, ja et pargade linnid oleksid valged. Oma surikleidi vaatas ta varakult üle. Haava põrm paigutati pärast kodust kiriklikku matust ülikooli aulasse, kus ta lamas mõrsjakleidis, mis kattis kaela kuni lõuani, jalas valged kingad. Hallidesse juustesse oli seatud kitsas mirdipärg.

Seda puhtust ja harmooniat lõhestasid vaid riigiauatuste ja komsomoli esindajate toodud tulipunaste lintidega pärjad. Nii oli Anna Haava hüvastijätuks valmis. Leinarongkäik oli pikk. Tänavate ääred olid palistatud tiheda rahvahulgaga kogu tee surnuaiani. Niisuguste auavalduste saatel lahkus üks kuulus luuletajaks sündinud hing, kes püüdis kogu elu ideaali poole, taevastele maadele.

Lugu on pärit ajakirjast „Mari“ detsember 2014

Tänavu 15.oktoobril möödus Anna Haava sünnist 150 aastat.

Täname

Suur tänu teile, kes on...

... **kinkinud raamatuid seltsi raamatukogule** – Aivo Kääramees, Hiiumaa Muinsuskaitse Selts, Kalju Hülge, Liisi Kummer-Leman, Toomas Risti, Martin Luiga, Robert Kurvitz, Mati Marusk, Ülle Lorits

... **kogu suve hoidnud kabelit avatuna** – Hiivi-Liivi Mugamäe, Valve Mölder, Evi Sadul, Maie Nittim, Eva Laur, Aivar Lorits, Silvi Steinberg, Tiia Karapetjan.

Esimest korda võis sel suvel kabelist kaasa osta kirikuteemalisi esemeid: kaelariste, palvehelmeid, ingleid, võtmehoidjaid, käevõrusid, rinnamärke, järjehoidjaid jmt. Seda pakkumist tahame ka järgmisel aastal korrata.

... **annetanud asju loteriisse** - Aivo Kääramees, Maarja Niimann

Teated

Uuest aastast kuni 1.maini on Kassari rahvamaja avatud K ja N kella 12-16-ni.
Info Liisilt tel.5580543

Hiiumaa Muuseumi Kassari ekspositsioonimaja avatud

1.01-30.04 kl.10-17 puhkepäevad E ja T

1.05-30.09 kl.10-18 kõik päevad, ka pühad

1.10-31.12 kl.10-17 puhkepäevad E ja T

„Teeme ära!“ talgud toimuvad laupäeval 2.mail Kassari kabeliaias.

Jõuluõhtu

Kersti Merilaas

Kas tunnend õhtut, kuhu vaikib tuul
ja kogu ilm käib muinasjuturadu
ja kauge inglilaulu taeva alt
toob maha imepehme lumesadu.

Sel õhtul Jõulu-ime ette koos
kõik hardalt küünlavalgel
ja nagu ükskord sõime kohal täht
lööb häädus helendama igal palgel.

